

VILNIAUS UNIVERSITETAS
MEDICINOS FAKULTETAS

Visuomenės sveikatos studijų programa

Sveikatos mokslų instituto Visuomenės sveikatos katedra

Vakarė Radomskytė II kursas, II grupė

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**Lietuvos darbdavių nuomonės apie negalią turinčių žmonių galimybes ir kliūtis
dirbti Lietuvos įmonėse tyrimas**

**The Research on the Opinions of Lithuanian Employers Regarding the Oppor-
tunities and Obstacles for People with Disabilities to Work in Lithuanian Com-
panies**

Darbo vadovas

Doc. Dr. Donatas Austys

Katedros vadovas

Prof. Dr. (HP) Rimantas Stukas

Vilnius, 2025.

Studento elektroninio pašto adresas: vakare.radomskyte@mf.stud.vu.lt

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
1. ĮVADAS	5
2. LITERATŪROS APŽVALGA	6
2.1 Literatūros paieškos strategija.....	6
2.2 Darbdavių žinios apie neįgaliųjų įdarbinimo galimybes, kliūtis ir darbo vietų pritaikymą.....	6
2.2.1 Neįgaliųjų padėtis Lietuvoje.....	6
2.2.2 Neįgaliųjų integracija į darbo rinką	6
2.2.3 Neįgaliųjų įsidarbinimo galimybės ir kliūtys pagal skirtingas negalios rūšis	7
2.2.4 Neįgaliųjų darbo vietų pritaikymas.....	7
2.2.5 Darbdavių žinios apie neįgaliųjų įdarbinimą.....	8
2.3 Darbdavių požiūris į neįgaliųjų įdarbinimo kliūtis ir galimybes.....	9
2.3.1 Darbdavių požiūrio į neįgaliųjų įdarbinimą formavimas.....	9
2.3.2 Darbdavių požiūris pagal sektorius.....	9
2.3.3 Neįgaliųjų įdarbinimo kliūtys pagal darbdavius	10
2.3.4 Neįgaliųjų įdarbinimo galimybes pagal darbdavius	11
2.4 Socialinių ir demografinių veiksnių įtaka neįgaliųjų įsidarbinimo galimybėms	11
2.4.1 Amžiaus įtaka neįgaliųjų įsidarbinimui	11
2.4.2 Lyties įtaka neįgaliųjų įsidarbinimui.....	12
2.4.3 Rasės įtaka neįgaliųjų įsidarbinimui	12
2.4.4 Vietovės įtaka neįgaliųjų įsidarbinimui	12
2.4.5 Išsilavinimo įtaka neįgaliųjų įsidarbinimui	13
3. TYRIMO MEDŽIAGA IR METODAI	14
4. TYRIMO REZULTATAI IR TIRIAMOSIOS DALIES ANALIZĖ	16
4.1. Tiriamųjų charakteristika.....	16
4.2 Respondentų žinios apie negalią turinčius darbuotojus.....	17
4.3 Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius, apie neįgaliųjų kliūtis ir galimybes.....	20
5. REZULTATŲ APTARIMAS	48
6. IŠVADOS	52
7. REKOMENDACIJOS	53
8. LITERATŪROS SĄRAŠAS	54
9. PRIEDAS	58

SANTRAUKA

Temos aktualumas: Nors Lietuvos valstybė taiko skatinamąsias priemones, neįgaliųjų užimtumo lygis išlieka žemas, o jų nedarbo lygis gerokai viršija šalies vidurkį. Tai gali būti susiję su darbdavių požiūriu, informacijos trūkumu ir nepakankamomis žiniomis apie darbo vietų pritaikymą, tyrimo tikslas įvertinti Lietuvos darbdavių nuomonę apie negalią turinčių asmenų galimybes ir kliūtis dirbti Lietuvos įmonėse.

Uždaviniai: Įvertinti Lietuvos darbdavių nuomonę apie negalią turinčių žmonių 1) galimybes ir kliūtis dirbti Lietuvos įmonėse, atsižvelgiant į žinias apie įvairias negalias bei darbo vietų pritaikymą neįgaliesiems, 2) įdarbinimui kylančias kliūtis atsižvelgiant į darbdavių požiūrį į neįgaliųjų gebėjimus, 3) galimybes ir kliūtis dirbti Lietuvos įmonėse, atsižvelgiant į socialinius ir demografinius veiksnius.

Tyrimo medžiaga ir metodai: Tyrimo duomenys rinkti 2025 m. Lietuvoje, elektroninės anoniminės anketinės apklausos būdu, apklausiant uždarąsias akcines bendroves, turinčias 7–30 darbuotojų. Taikant chi kvadrato testą vertintas Lietuvos darbdavių pasiskirstymas pagal darbdavių nuomonę neįgaliųjų įsidarbinimo klausimais, žinių lygį ir socialinius bei demografinius veiksnius.

Rezultatai: Dauguma (81 %) pasižymėjo aukštu žinių lygiu. Mažiausia dalis (56 %) darbdavių žinojo apie valstybės teikiamą subsidiją įdarbinant neįgalųjį, 67,1 % žinojo, kad darbdavys privalo pritaikyti darbo vietą. Daugiau žinių turintys darbdaviai dažniau išreiškė palankų požiūrį į neįgaliųjų įdarbinimą ir rečiau turėjo stereotipinį požiūrį ($p < 0,05$). Dauguma 95,1 % respondentų nesutiko, kad negalia visada trukdo atlikti darbo funkcijas, 90,9 % atmetė teiginį, kad visi su ta pačia negalia yra vienodai pajėgūs. Dauguma manančių, kad neįgalieji geba dirbti sėkmingai, dažniau nurodė išorines kliūtis, tokias kaip fizinės aplinkos nepritaikymas (66,3 %), saugių darbo sąlygų užtikrinimo sudėtingumas (61,3 %), finansinių išteklių trūkumas (52,3 %). Palankesnę požiūrį dažniau išreiškė įmonės, kuriose dirbo 1 ar daugiau neįgalus darbuotojas, kurių įmonėse neįgalieji dirbo vadovo, administracinėse pareigose, bei darbdaviai, turintys tiesioginės patirties su neįgaliaisiais ($p < 0,05$). Darbdaviai, skeptiškai vertinantys neįgaliųjų gebėjimus, dažniau rinkosi mažesnius gebėjimus (42,8 %) bei sudėtingą bendravimą (32,9%).

Išvados: Teigiamas darbdavių požiūris į neįgaliųjų įdarbinimo galimybes susijęs su jų aukštesniu žinių apie negalią lygiu, asmenine patirtimi dirbant su neįgaliaisiais. Pozityvesnis požiūris dažniau pastebimas, įmonėse kuriose dirba 1 ir daugiau darbuotojų, ypač ten, kur neįgalieji jau dirba atsakingose pareigose. Darbdaviai dažniau įžvelgė ne darbuotojų gebėjimus kaip kliūtį, o išorinius veiksnius – fizinės aplinkos nepritaikymą, saugių darbo sąlygų sudėtingumą, bei finansinių išteklių trūkumą.

Raktiniai žodžiai: Neįgalieji, neįgalieji darbo rinkoje, Lietuvos darbdaviai, darbdavių nuomonės, neįgaliųjų įsidarbinimas.

SUMMARY

Background: Although the Lithuanian state implements incentive measures, the employment rate of people with disabilities remains low, and their unemployment rate exceeds the national average. This may be linked to employers' attitudes, lack of information, and limited knowledge about workplace adaptation. The aim of the study is to evaluate Lithuanian employers' opinions regarding the opportunities and barriers for people with disabilities to work in Lithuanian companies.

Objectives: The study aims to assess the views of Lithuanian employers on the employment of people with disabilities, focusing on: 1) identifying opportunities and obstacles based on employers' knowledge about disability types and workplace adaptations; 2) examining employment barriers in relation to employers' attitudes toward the abilities of people with disabilities; 3) analyzing perceived opportunities and barriers based on social and demographic factors.

Materials and Methods: The data were collected in 2025 in Lithuania via an anonymous online survey. The target group consisted of private limited companies employing between 7 and 30 people. The chi-square test was used to analyze employers' responses by knowledge level, opinion, and demographic variables.

Results: A majority (81%) of respondents showed a high level of knowledge. However, only 56% were aware of state subsidies for hiring people with disabilities, and 67.1% knew about the legal obligation to adapt the workplace. Employers with more knowledge were more likely to support the employment of people with disabilities and less likely to rely on stereotypes ($p < 0.05$). Most respondents (95.1%) disagreed that disability always prevents job performance, and 90.9% rejected the belief that people with the same disability have identical abilities. Respondents who believed in the successful work capacity of people with disabilities more often identified external obstacles: physical inaccessibility (66.3%), challenges in ensuring safety (61.3%), and lack of financial resources (52.3%). A more favorable attitude was observed in companies employing one or more people with disabilities, particularly in managerial or administrative roles, and among employers with direct experience working with disabled individuals ($p < 0.05$). Those with skeptical views more often cited limited capabilities (42.8%) and communication difficulties (32.9%).

Conclusions: A positive attitude toward the employment of people with disabilities is linked to higher knowledge levels and personal experience. More favorable opinions are common in companies employing people with disabilities, especially when they occupy responsible positions. Employers were more inclined to cite external barriers rather than employee capabilities, indicating that better awareness and practical support could play a key role in improving employment inclusion for people with disabilities.

Keywords: People with disabilities, people with disabilities in the labor market, Lithuanian employers, employers' opinions, employment of people with disabilities.

1. ĮVADAS

Asmenys turintys negalią yra viena iš socialiai pažeidžiamų visuomenės grupių, kurių įtraukimas į darbo rinką dažnai susiduria su kliūtimis. Darbo rinkos prieinamumas ir atvirumas asmenims su negalia yra labai svarbus jų asmeninei gerovei, jų visuomenės socialinei ir ekonominei pažangai [1]. Lietuvos įmonėse dirbančių asmenų su negalia integracija į darbo rinką tampa vis aktualesne tema, susijusia su darbdavių požiūriu, teisiniu reglamentavimu ir visuomenės informuotumu [2].

Neįgaliųjų įsidarbinimo galimybės dažnai būna ribotos. Tyrimai rodo, kad darbdavių požiūris yra vienas iš pagrindinių veiksnių, turinčių įtakos asmenų su negalia įdarbinimui ir sėkmingai integracijai į darbo rinką [3]. Žmonės su negalia vis dar nėra gerbiami kaip visaverčiai ekonominės plėtros dalyviai [4], o tai prisideda prie neproporcingai didelio jų nedarbo lygio. Darbdaviai vis dar dažnai žiūri į negalią kaip į papildomos rizikos veiksnį, susijusį su papildomomis išlaidomis, sumažėjusiu produktyvumu ar sudėtingu darbo pritaikymu [5]. Dėl to asmenys su negalia dažniau įdarbinami neformaliame sektoriuje, ne visą darbo dieną arba trumpalaikiu, o ne visu etatu [6].

Lietuvoje į darbo rinką įsitraukia tik apie ketvirtadalis darbingo amžiaus žmonių su negalia, o jų nedarbo lygis išlieka dvigubai aukštesnis nei bendras šalies gyventojų nedarbo rodiklis [7]. Nors egzistuoja įvairios valstybės skatinimo priemonės, tokios kaip subsidijos darbdaviams ar darbo vietų pritaikymo kompensacijos, darbdavių efektyvumas vis dar nėra pakankamas, dažnai trūksta ne tik praktinių žinių apie darbo vietų pritaikymą, bet ir informacijos, kaip komunikuoti su įvairių negalią turinčiais darbuotojais [8].

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje šia tema vis dar trūksta išsamių tyrimų, šiuo magistro darbu siekiama išanalizuoti Lietuvos darbdavių nuomones apie negalios turinčių žmonių galimybes ir kliūtis dirbti Lietuvos įmonėse. Šio tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvos darbdavių nuomonę apie negalią turinčių asmenų galimybes ir kliūtis dirbti Lietuvos įmonėse.

Tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti Lietuvos darbdavių nuomonę apie negalią turinčių žmonių galimybes ir kliūtis dirbti Lietuvos įmonėse, atsižvelgiant į žinias apie įvairias negalias bei darbo vietų pritaikymą neįgaliesiems.
2. Įvertinti Lietuvos darbdavių nuomonę apie negalią turinčių žmonių įdarbinimui kylančias kliūtis atsižvelgiant į darbdavių požiūrį į negalią turinčių žmonių gebėjimus.
3. Įvertinti Lietuvos darbdavių nuomonę apie negalią turinčių žmonių galimybes ir kliūtis dirbti Lietuvos įmonėse, atsižvelgiant į socialinius ir demografinius veiksnius.

2. LITERATŪROS APŽVALGA

2.1 Literatūros paieškos strategija

Literatūros apžvalga atlikta ieškant mokslinių publikacijų naudojant „PubMed“ bei „Google Scholar“ mokslinių publikacijų paieškos sistemas. Paieškai naudoti pagrindiniai raktažodžiai: „neįgalieji“, „neįgalieji darbo rinkoje“, „Lietuvos darbdaviai“, „darbdavių nuomonė“, „neįgaliųjų įsidarbinimas“, „people with disabilities“, „people with disabilities in the labor market“, „Lithuanian employers“, „employers' opinions“, „employment of people with disabilities“.

2.2 Darbdavių žinios apie neįgaliųjų įdarbinimo galimybes, kliūtis ir darbo vietų pritaikymą

Darbdavių žinios apie įsidarbinimo galimybes ir kliūtis žmonėms su negalia dažnai yra ribotos, o tai gali sudaryti kliūtis jų įsitraukimui į darbo rinką. Viena iš pagrindinių kliūčių yra netinkamas požiūris į asmenis su negalia, kai diskriminaciniai stereotipai dažnai grindžiami neigiamu požiūriu į asmens negalią, o ne jo gebėjimus ar potencialą [9].

2.2.1 Neįgaliųjų padėtis Lietuvoje

2024 metais Lietuvoje gyveno apie 230 tūkstančių žmonių su negalia, tai sudarė apie 8 procentus visų šalies gyventojų. Palyginti su 2023 m., žmonių su negalia padaugėjo apie 2 proc., [10]. 2024 metais darbingo amžiaus žmonių su negalia buvo 138,7 tūkst., o darbingo amžiaus žmonės su negalia sudaro didžiąją dalį neįgaliųjų skaičiaus (60 proc.). Dažniausiai darbingo amžiaus žmonės neįgaliais pripažįstami dėl piktybinių navikų, kraujotakos sistemos, jungiamojo audinio bei skeleto ir raumenų sistemos ligų. Sunkiausią negalią dažniausiai lemia navikai, kraujotakos sistemos ligos ir psichikos bei elgesio sutrikimai [10].

2.2.2 Neįgaliųjų integracija į darbo rinką

Socialinių mokslų tyrimai ir oficiali statistika rodo menkas neįgaliųjų įsidarbinimo perspektyvas, palyginti su tais žmonėmis, kurie neturi negalios. Žmonės su negalia siekia būti gerbiami, būti lygūs su kitais visuomenės nariais ir turėti tokias pat galimybes. Vienas iš būdų skatinti lygybę – užtikrinti jiems galimybes dirbti atviroje darbo rinkoje, kartu su žmonėmis, kurie neturi negalios [10].

Pavyzdžiui, Kanadoje tik trys iš penkių žmonių su negalią (59%) yra aktyviai dirbantys, palyginti su keturiais iš penkių žmonių be negalios (80%) [11]. Panašūs užimtumo skirtumai buvo pastebėti ir kitose šalyse, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Europoje [12,13].

Taip pat, 2015 metais Vokietijoje buvo atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo apie 41 199 jaunu žmonių su negalią. Šis tyrimas vertino, kaip neįgaliųjų integracija priklauso nuo negalios tipo ir išsilavinimo. Taigi, respondentų su mokymosi sutrikimų buvo 50 %, o nebaigusiujų bendro išsilavinimo buvo 35 %. Apie 70 % žmonių, turinčių intelektualinę negalią, pradėjo dirbti specializuotus darbus, o aukštąjį išsilavinimą turintys žmonės dažniau įsidarbino atviroje rinkoje. Taigi ten, kur

subsidijuojamų darbo vietų buvo daugiau, pavyzdžiui, regionuose, integracija siekė iki 30 %. Šiame tyrime pabrėžiama švietimo ir regioninės paramos svarba sėkmingai integracijai [14].

2.2.3 Neįgaliųjų įsidarbinimo galimybės ir kliūtys pagal skirtingas negalios rūšis

Švedijoje 2024 metais buvo atliktas tyrimas, kuriame buvo analizuojama, kaip skirtingų tipų negalią turintys asmenys dalyvauja darbo rinkoje ir kokie veiksniai turi įtakos jų įsidarbinimui. Tyrimas buvo atliktas naudojantis Švedijos statistikos tarnybos darbo rinkos apklausos duomenimis ir buvo apklausti 4359 respondentai su negalia. Respondentai buvo suskirstyti į šešias pagrindines negalios grupes, tai regos, klausos, kalbos ir skaitymo, psichologinės, medicininės bei fizinės negalios. Tyrimo metu, išsiaiškinta, kad didžiausią tikimybę įsidarbinti turėjo su klausos negalią turintys asmenys (56,9 %), o mažiausią turintys psichologinių sutrikimų (29,8 %). Kitų grupių įsidarbinimo rezultatai buvo tokie: regos negalia (53,4 %), kalbos ir skaitymo sutrikimai (51,5 %), fizinė negalia (46,2 %), medicininė negalia (43,1 %). Tyrime buvo pastebėta reikšmingų veiksnių, kurie neigiamai veikia įsidarbinimui: moteriška lytis, labai jaunas arba vyresnis amžius, žemas išsilavinimo lygis bei ribotas darbingumas. Tyrimas parodė, kad aukštasis išsilavinimas nepadėjo padidinti darbingumo sutrikimų turinčių asmenų įsidarbinimo galimybių.

Apibendrinant, tyrimas atskleidė, kad negalios tipas yra vienas svarbiausių veiksnių, galinčių nulemti įsidarbinimo galimybes, o skirtumų tarp neįgalumo grupių negalima paaiškinti vien demografiniais ar socialiniais rodikliais [15].

2.2.4 Neįgaliųjų darbo vietų pritaikymas

Darbo vietų pritaikymas pavyzdžiui, lankstus darbo laikas ar kintantis darbo grafikas, atlieką svarbų vaidmenį daugeliui žmonių su negalia dalyvaujant darbo rinkoje. Amerikiečių su negalia įstatymas (ADA) reikalauja, kad darbdaviai pritaikytų darbo vietą žmonėms su negalia, tačiau tik šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis naujai neįgalių vyresnio amžiaus darbuotojų praneša, kad gavo darbdavio suteiktą darbo vietos pritaikymą, kuris padėtų jiems likti darbe po neįgalumo [16].

2020 metais Kanadoje buvo atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo 2794 negalią turintys respondentai. Tyrimas atskleidė, kad žmonės su negalia ne tik rečiau įsidarbina nei žmonės be negalios, bet ir dažniau dirba prastesnės kokybės darbus. Tyrimas parodė, kad tik 59% žmonių su negalia buvo įdarbinti, o 80% žmonių įdarbinti be negalios. Asmenys su negalią maždaug dvigubai dažniau dirbo žemos kokybės darbą – stabilų, bet ribotą arba nesaugų ir prastai apmokamą darbą. Šis skirtumas buvo ypač ryškus tarp turinčių fizinę ir psichinę ar pažinimo negalią [17].

Atliktas tyrimas atskleidžia, kad Kanadoje yra atotrūkis tarp įsidarbinimo galimybių ne tik darbo kokybe, bet ir tarp žmonių su negalia ir be jos. Todėl darbo rinkos politika neturėtų apsiriboti vien tik darbo skatinimu, bet turėtų aktyviai siekti užtikrinti aukštos kokybės darbo prieinamumą žmonėms su negalia kaip sąlygą jų socialiniam ir ekonominiam įsidarbinimui [17].

2.2.5 Darbdavių žinios apie neįgaliųjų įdarbinimą

2018 metais atliktas tyrimas įvertino darbdavių žinias apie žmones su negalia ir jų galimybes atlikti darbo užduotis Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tyrimo metu, buvo išsiaiškinta, kad darbdaviai dažnai turi stiprų neigiamą požiūrį į aklių ir silpnaregių kompetenciją, nors šios nuostatos nebuvo susijusios su darbdavių asmeninėmis patirtimis ar tiesioginiu kontaktu su aklaisiais. Tyrimas atskleidė, kad darbdavių žinios apie tai, kaip aklieji gali atlikti įvairias darbo užduotis, buvo tiesiogiai susijusios su jų požiūriu ir noru samdyti tokius darbuotojus. Rezultatai parodė, kad net 50 % darbdavių neturėjo tikslių žinių apie tai, kaip aklieji gali naudotis kompiuteriais ar atlikti administracines užduotis, o neįgaliųjų buvo įdarbinti tik 34,9 %, o neturinčių negalios 76 %. Tačiau darbdaviai, jau turėję darbo su aklaisiais patirties, vertino juos teigiamai. Tyrimo autorius pasiūlė, kad darbdaviams svarbu organizuoti edukacines programas, kurios supažindintų su įvairiais būdais, kaip regėjimo negalią turintys asmenys gali atlikti darbo užduotis ir taip pagerinti jų įsidarbinimo galimybes [18].

Jungtinėse Amerikos Valstijoje 2024 metais buvo atliktas tyrimas apie darbdavių žinias, kurio metu buvo nagrinėjamos smulkaus verslo vadovų žinios ir požiūris į neįgaliųjų įdarbinimą, atskleidė keletą svarbių išvadų. Apklausos metu buvo apklausti įmonių savininkai ir sprendimus priimančios asmenys įmonėse, kuriose dirba mažiau nei 100 darbuotojų, iš viso 393 įmonių respondentai. 1 lentelėje matyti, kad apklausoje dalyvavę vadovai neturi pakankamai žinių, kaip tinkamai įdarbinti žmones su negalia, ypač apie įstatymus, reglamentuojančius darbo aplinkos pritaikymą. [19].

Taip pat paaiškėjo, kad daugelis vadovų nėra susipažinę su galima valstybės ar savivaldybės parama, kuri gali būti teikiama įdarbinant žmones su negalia. Tyrimas pabrėžė, kad šios žinių spragos gali būti didelės kliūtys didesnei neįgaliųjų įsitraukimo į darbo rinką. Taip pat, rekomendavo didinti darbdavių informuotumą ir surengti praktinius mokymus apie žmonių su negalia įdarbinimą, siekiant sumažinti stereotipus ir skatinti įsitraukimą į verslo modelius [19].

1 lentelė. Informacija apie darbdavių žinias ir požiūrį įdarbinant neįgaliuosius, (n=393), [19].

Teiginys	Procentas (%)	Pastabos
Darbdaviai, kurie neturi daug žinių apie įdarbinimo procesus.	45%	Dauguma darbdavių nežino apie paramą ir programas, skirtas įdarbinant žmones su negalia.
Darbdaviai, kurie mano, kad žmonės su negalia yra mažiau produktyvūs.	38%	Stereotipai apie mažesnę darbo našumą yra paplitę tarp darbdavių.

Darbdaviai, kurie žino teisės aktus ir teisinę paramą.	30%	Mažesnę dalis darbdavių turi žinių apie įstatymus ir paramą, susijusią su įdarbinimu žmonių su negalia.
Darbdaviai, kurie žino, kaip pritaikyti darbo vietą.	25%	Dauguma darbdavių nesupranta, kaip tinkamai pritaikyti darbo vietą žmonėms su negalia, kad jie galėtų dirbti efektyviai.
Darbdaviai, kurie nežino, kaip užtikrinti tinkamą paramą.	50%	Kitas didelis trūkumas – nepakankamos žinios apie paramą ir pagalbą, kurią gali suteikti įmonės ar valstybė, kad įdarbinimas būtų sėkmingas.

2.3 Darbdavių požiūris į neįgaliųjų įdarbinimo kliūtis ir galimybes

2.3.1 Darbdavių požiūrio į neįgaliųjų įdarbinimą formavimas

Darbdavių požiūris į žmones su negalia darbo rinkoje yra labai svarbus ir akcentuojamas, kad svarbu ne tik užtikrinti aplinkos pritaikymą, bet ir panaikinti bet koki skirtumą tarp darbuotojų [20]. Pastebima, kad žmonės su negalia dažnai vengia įsidarbinti dėl stereotipų ir išankstinių nusistatymų, kuriuos patiria iš kolegų ir vadovų [21].

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad visuomenė dažnai nesuvokia žmonių su negalia kasdienybės, nesugeba adekvačiai įvertinti jų problemų ir nesuvokia, kaip teisingai bendrauti su jais bendroje aplinkoje. Dažnai susiduriama su klaidingais stereotipais ir neigiamais išankstiniais nusistatymais apie neįgaliuosius. Žmonės, kurie neturi negalios, kartais linkę nuvertinti neįgaliuosius, priskirdami juos žemesniam socialiniam sluoksniui [22].

2021 metų pradžioje Maskvoje buvo atlikta 160 respondentų (darbdavių ir neįgaliųjų) apklausa, siekiant išsiaiškinti darbdavių požiūrį į neįgaliųjų įdarbinimą. Darbdaviai pabrėžė socialinės atsakomybės svarbą, teigdami, kad neįgaliųjų įdarbinimas turi teigiamą įtaką įmonių įvaizdžiui ir ekonomikai (70%). Taip pat buvo įvardintos pagrindinės kliūtys: biurokratiniai reikalavimai (45%), darbo vietų pritaikymo sunkumai (50%) ir būtinybė sukurti papildomas darbo sąlygas (60%). Neįgalieji pripažino, kad darbdavių požiūris ir noras investuoti į mokymus ir darbo vietų pritaikymus gali padidinti neįgaliųjų įsidarbinimo galimybes [23].

2.3.2 Darbdavių požiūris pagal sektorius

2014 metais Jungtinėse Amerikos Valstijose atliktas tyrimas, kuriame lyginami paslaugų ir gamybos pramonės vadovų ketinimai ir požiūris į žmones su negalia, atskleidė, kad paslaugų įmonės dažniau samdo žmones su negalia. Palyginus 263 laisvalaikio ir svetingumo sektoriaus įmones su 3 126 kitų pramonės šakų įmonėmis, nustatyta, kad paslaugų įmonės aktyviau ieškojo darbuotojų su

negalia. Tyrimas atskleidė, kad klientų požiūris į žmones su negalia yra didesnė problema laisvalaikio ir svetingumo sektoriuje nei kitose paslaugų sektoriaus įmonėse. Tyrimo metu vertinamas bendradarbių požiūris, gamybos ir transportavimo/sandėliavimo įmonėse, įdarbindavo žmones su negalia, dažniau nurodo bendradarbių požiūrį kaip iššūkį. Galiausiai, laisvalaikio ir svetingumo įmonės, įdarbindamos žmones su negalia, dažniau nurodo apgyvendinimo išlaidas kaip problemą. Tačiau laisvalaikio ir svetingumo įmonės rečiau nei gamybos įmonės pranešdavo, kad darbo pobūdis yra toks, kad jo negali atlikti žmonės su negalia [24].

Tendenciją, kad darbdavių požiūris į neįgaliuosius skiriasi priklausomai nuo pramonės šakos, atskleidė 2025 metais Norvegijoje atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo 951 darbdavys iš skirtingų sektorių, o tyrime buvo analizuojama, koks jų požiūris į įvairių negalių turinčius darbo ieškančius asmenis ir kokią įtaką tokiam požiūriui turi valstybės paramos priemonės.

2 lentelėje matyti, kad neįgalieji labiausiai diskriminuojami darbo rinkoje apgyvendinimo ir maitinimo sektoriuje – čia darbdavių susidomėjimas neįgalium kandidatu buvo mažiausias, lyginant su to paties kandidato įdarbinimu be negalios. Panašiai nepalankūs buvo ir statybų sektoriaus darbdaviai. Tuo tarpu viešojo administravimo sektoriuje darbdaviai išreiškė didžiausią susidomėjimą – čia skirtumas tarp neįgaliojo ir sveiko kandidato įdarbinimo buvo vienas mažiausių. Panašūs skirtumai pastebėti ir tarp sveikatos priežiūros bei švietimo sektorių, šių sričių darbdaviai dažniau vertino kandidatų kvalifikaciją nei jų negalią [25].

2 lentelė. Darbdavių požiūris į neįgaliuosius priklausomai nuo sektoriaus (n = 951), [25].

Sektorius	Neįgalus kandidatas (%)	Sveikas kandidatas (%)	Skirtumas (%)
Viešasis administravimas	82 %	97 %	15 %
Sveikatos priežiūra	80 %	96 %	16 %
Švietimas	77 %	94 %	17 %
Paslaugų sektorius	68 %	88 %	20 %
Statybos sektorius	42 %	79 %	37 %
Maitinimas/apgyvendinimas	31 %	82 %	51 %

2.3.3 Neįgaliųjų įdarbinimo kliūtys pagal darbdavius

2017 metais Austrijoje atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo 30 personalo vadovų. Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti, kaip darbdaviai vertina intelekto negalią turinčių asmenų įdarbinimą, su kokiomis kliūtimis jie susiduria ir kokias priemones laiko veiksmingomis šioms kliūtims įveikti. Rezultatai parodė, kad darbdaviai dažniau susiduria su sunkumais įdarbinant asmenis su intelekto ar psichikos negalia nei tuos, kurie turi fizinę negalią. Pagrindinėmis problemomis jie įvardijo įgūdžių trūkumą ir

neaiškus teisinis nuostatas, kurios gali kelti abejonių dėl atsakomybės ir įsipareigojimų. Tarp galimų sprendimų darbdaviai išvardino informacijos apie negalias sklaidą, darbo aplinkos pritaikymą bei aiškesnį teisinį reglamentavimą. Tyrimas taip pat atskleidė, kad darbdavių nuostatos skiriasi priklausomai nuo negalios pobūdžio, todėl jai svarbu atsižvelgti skatinant intelekto negalią turinčių žmonių įsidarbinimą [26].

2.3.4 Neįgaliųjų įdarbinimo galimybes pagal darbdavius

2014 metų Ispanijoje atliktas tyrimas vertino, kaip sumažintos socialinio draudimo įmokos padeda žmonėms su negalia užtikrinti stabilų darbą. Tyrimo metu vertinama, kaip politika padeda žmonėms su negalia sudaryti ilgalaikes darbo sutartis, ypač mažesnėse įmonėse. Rezultatai parodė, kad apie 60% visų sudarytų ilgalaikių sutarčių buvo sudaryta būtent tokiose įmonėse. Pagrindinės galimybės neįgaliesiems asmenims yra darbo užmokesčio subsidijos, kurios skatina darbdavius įdarbinti neįgalius darbuotojus, o neįgalieji dažniausiai (apie 70%), dirba įmonėse, kuriose dirba mažiau nei 50 darbuotojų, tai rodo, kad mažesnėse įmonėse jiems dažniau atsiranda galimybė įsidarbinti. Be to, neįgalieji, turintys aukštąjį išsilavinimą, dažniau įsidarbina pastoviose darbo vietose. Tyrimas atskleidžia, kad vyrai su negalia apie 15% dažniau sudaro ilgalaikes darbo sutartis nei moterys. Nors subsidijos padeda integruoti žmones su negalia į darbo rinką, šios galimybės priklauso nuo darbo tipo ir darbuotojų išsilavinimo lygio [27].

2.4 Socialinių ir demografinių veiksnių įtaka neįgaliųjų įsidarbinimo galimybėms

2.4.1 Amžiaus įtaka neįgaliųjų įsidarbinimui

2015 metais atliktame tyrime buvo vertinama vyresnio amžiaus darbuotojų su negalia patirtis Jungtinėse Amerikos Valstijose dėl diskriminacijos darbo vietoje. Tyrimas buvo pagrįstas JAV lygių užimtumo galimybių komisijos (EEOC) duomenimis dėl skundų, pateiktų pagal Amerikos su negalia įstatymą (ADA). Tyrimu buvo siekiama įvertinti, kaip amžius turi įtakos diskriminacijos pobūdžiui, darbuotojų demografijai, darbdavio ypatybėms, diskriminacijos priežastims ir EEOC tyrimų rezultatams. Rezultatai parodė, kad vyresnio amžiaus darbuotojų (55 metų ir vyresnių) skundai dažniau buvo susiję su darbo sąlygomis, užduočių paskyrimu, atleidimu iš darbo ar priverstiniu išėjimu į pensiją, o jų negalios dažniausiai buvo susijusios su regos, klausos, širdies ir ortopediniais sutrikimais. Vyresnio amžiaus darbuotojų skunduose rečiau buvo minimos psichikos sveikatos ar priklausomybės problemos [28].

Viena svarbiausių kliūčių, kaip nustatyta tyrime, yra darbdavių požiūris ir stereotipai, kurie turėjo didelę įtaką žmonių su negalia įdarbinimo procesui, ypač ankstyvosiose atrankos etapuose. Todėl akcentuojama, kad būtina įvertinti ir keisti darbdavių požiūrį į neįgalius vyresnio amžiaus darbuotojus, ypač tokiuose kaip paslaugų ir svetingumo sektoriai, kur siūlomos lankstesnės darbo sąlygos ir galimybė dirbti ne visą darbo dieną [28].

2.4.2 Lyties įtaka neįgaliųjų įsidarbinimui

2011 metų Pietų Afrikos tyrimas, atliktas pagal Nacionalinį pajamų ir dinamikos tyrimą, kuriame dalyvavo apie 17 000 respondentų ir atskleidė, jog lytis turi didelę įtaką neįgalių asmenų įdarbinimo galimybėms ir užimtumui. Tyrimo duomenys rodo, kad moterys su negalia patiria didesnę atskirtį darbo rinkoje nei vyrai su negalia. Atlikto tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad net 23,8 % moterų su negalia buvo įdarbinamos, palyginti su 31,7 % vyrų su negalia. Tai gali būti susiję su šeimos priežiūros pareigomis, kurias dažniau prisiima moterys, o tai apsunkina dalyvavimą darbo rinkoje. Be to, moterų su negalia uždarbis buvo ženkliai mažesnis nei vyrų su negalia. Vidutinis moterų su negalia uždarbis buvo 986 ZAR, o vyrų – 1639 ZAR. Tai atspindi lyčių darbo užmokesčio skirtumą, kurio negali kompensuoti net socialinės pašalpos išmokos [28]. Tyrimas parodė, kad moterys su negalia dažniau buvo neaktyvios darbo rinkoje (63,1 %) nei vyrai (56,5 %). Tai rodo, kad moterys su negalia susiduria su didesnėmis kliūtimis įsidarbinant ir dažnai patiria papildomų socialinių ir ekonominių iššūkių [28].

2.4.3 Rasės įtaka neįgaliųjų įsidarbinimui

2011 metais Pietų Afrikoje atlikto tyrimo metu, buvo išsiaiškinta, kad neįgalių asmenų įdarbinimo galimybės skiriasi priklausomai nuo rasės. Tyrime panaudoti nacionalinės apklausos duomenys parodė, kad 83% visų apklaustųjų neįgaliųjų buvo juodaodžiai, o jų padėtis darbo rinkoje buvo žymiai prastesnė nei kitų rasių. Pavyzdžiui, neįgaliųjų dirbo tik 26,6%, tačiau šis rodiklis labai skyrėsi pagal rasę. Baltaodžiai neįgalieji turėjo vidutiniškai apie 11 metų išsilavinimą, o juodaodžiai apie 6 metus, o tai gerokai sumažina jų galimybes darbo rinkoje. Tyrimo metu nustatyta, kad tik 18% juodaodžių moterų su negalia pasiekė viršutinę skurdo ribą (daugiau nei 924 ZAR per mėnesį), palyginti su 49,4% baltaodžių moterų be negalios. Tyrimo išvados aiškiai parodė, kad rasė yra vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių žmonių su negalia padėtį darbo rinkoje, juodaodžiai su negalia susiduria su žymiai didesne diskriminacija nei kitų rasių asmenys, turintys tokia pat negalią [29].

2.4.4 Vietovės įtaka neįgaliųjų įsidarbinimui

2001 metais atliktas tyrimas, remiantis Indijos gyventojų duomenimis, parodė, kad demografiniai veiksniai, tokie kaip lytis, raštingumas ir negalios tipas, turi didelę įtaką žmonių su negalia užimtumui. Iš 22 milijonų Indijos neįgaliųjų turėjo regos (47,5 %), judėjimo (7,7 %), psichinių (10,1 %), klausos (6,8 %) ir kalbos sutrikimų (7,8 %). Moterų užimtumo lygis miestuose siekė 29,4 %, o vyrų – 44,8 %. Kaimo vietovėse skirtumas buvo mažesnis. Įtakos užimtumui turėjo raštingumas, net 53,4 % neįgaliųjų buvo neraštingi, o jų užimtumas buvo mažesnis tiek mieste, tiek kaime. Žmonių, turinčių regėjimo ir judėjimo negalią, užimtumo lygis buvo didesnis, tačiau psichikos sutrikimai buvo susiję su mažesniu užimtumo lygiu kaimo vietovėse. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, jog užimtumo

skirtumas tarp miesto ir kaimo rodo poreikį pritaikyti regionines programas, atsižvelgiant į vietinius ir demografinius veiksnius [30].

2.4.5 Išsilavinimo įtaka neįgalųjų įsidarbinimui

2019 metų Ispanijoje atliktas tyrimas, įvertino veiksnius, turinčius įtakos žmonių, turinčių intelekto negalia, užimtumui ir nedarbui. Tyrimo metu atskleista, kad svarbiausi veiksniai, lemiantys įsidarbinimo galimybes, yra išsilavinimo lygis, negalios sunkumas ir lytis. Tyrimas taip pat pabrėžė, kad asmenys su intelekto negalia patiria dvigubą diskriminaciją – tiek dėl savo negalios, tiek dėl negalios tipo. Išsilavinimas buvo įvardinamas, kaip pagrindinis veiksnys, lemiantis įsidarbinimo galimybes, kuo aukštesnis asmens išsilavinimo lygis, tuo didesnės galimybės susirasti darbą. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad 33% žmonių su intelekto negalia Ispanijoje yra neraštingi, o tai labai apriboja jų įsidarbinimo galimybes. Šie rezultatai išryškina būtinybę stiprinti švietimo ir socialinės integracijos sistemas, siekiant sukurti geresnes įsidarbinimo galimybes neįgaliesiems [31].

3. TYRIMO MEDŽIAGA IR METODAI

Tiriamoji populiacija. Lietuvoje veikiančios nedidelės uždarnosios akcinės bendrovės.

Tyrimo imtis. Dalyvauti tyrime buvo kviečiamos visos Lietuvos įmonės, kuriose dirba nuo 7 iki 30 darbuotojų, ir kurios buvo viešai pateikusios elektroninio pašto adresus. Kvietimai dalyvauti buvo išsiųsti 9919 įmonių. Tyrimo dalyviai anketas pildė savarankiškai internetu jiems patogiu metu. Minimalios reprezentatyvios imties dydis apskaičiuotas naudojant Cochran formulę. Požymio paplitimo dažnis populiacijoje apskaičiuotas literatūros apžvalgos 1 lentelės duomenimis ir sudarė 62,4 %. Pasirinkus 5 % reikšmingumo lygmenį nustatyta, kad minimali imtis turėtų būti 361 darbdaviai.

Tyrimo organizavimas. Duomenys buvo renkami 2025 metų kovo – balandžio mėnesiais. Respondentai buvo informuoti, kad jų dalyvavimas yra anonimiškas, konfidencialus ir visiškai savanoriškas – jie galėjo atsisakyti dalyvauti tyrime bet kuriuo metu.

Anketa buvo sukurta naudojant „Google Forms“ sistemą. Joje buvo nustatyta, kad klausimų nebūtų galima praleisti. Tokiu būdu buvo užtikrinta, kad surinkti duomenys buvo išsamesni.

Tyrimo instrumentas. Tyrimui buvo naudojama anoniminė apklausos anketa (1 priedas). Joje iš viso buvo 26 klausimai. Dauguma jų – 22 klausimai – buvo uždaro tipo, t. y. su pateiktais atsakymo variantais. Kai kuriuose klausimuose taip pat buvo galimybė pasirinkti atsakymą „nežinau“.

Be to, anketoje buvo įtraukti 5 atviro tipo klausimai, kuriuose respondentai turėjo patys įrašyti atsakymus. Tai 1, 2, 3, 6 ir 26 klausimai, kuriuose prašyta nurodyti kiek įmonėje dirba iš viso darbuotojų, kiek įdarbino naujų darbuotojų į savo įmonę per pastaruosius metus, kiek darbuotojų atleido iš savo įmonės per pastaruosius metus, koks įmonėje įdarbintų neįgaliųjų skaičius, bei įmonės pavadinimą, bet į jį buvo galima ir neatsakyti.

Taip pat buvo pateikti 4 mišraus tipo klausimai – tai klausimai, kuriuose nurodyti galimi atsakymai, bet suteikiama galimybė ir pateikti savo atsakymą.

Anketa buvo suskirstyta į keturias temines grupes:

1. Klausimai apie apklausiamųjų įmonę ir joje dirbančius asmenis (1–10 klausimai);
2. Klausimai apie faktus, susijusius su neįgaliaisiais. (11–17 klausimai);
3. Klausimai apie kliūtis ir galimybes. (18–21 klausimai);
4. Klausimai apie negalią turinčių asmenų galimybes dirbti apklausiamoje įmonėje. (22–26 klausimai).

Statistinė duomenų analizė. Statistinei duomenų analizei atlikti buvo panaudota „Microsoft Excel 2016“ programa ir kompiuterinis matematinės statistikos programa SPSS. Socialinės ir demografinės respondentų charakteristikos analizuotos kaip dvinariai kintamieji. Respondentų pasiskirstymas pagal įmonės dydį suskirstytas į 2 grupes: nuo 0 iki 12 ir 13 ir daugiau darbuotojų. Pagal įdarbintų darbuotojų skaičių suskirstyta į 2 grupes: nuo 0 iki 1 ir 2 ir daugiau darbuotojų. Atleistųjų skaičius suskirstyta irgi į 2 grupes: nuo 0-1 ir nuo 2 ir daugiau darbuotojų. Pagal neįgaliųjų skaičių įmonėje,

buvo suskirstyta į 2 grupes: 0 ir 1 ir daugiau darbuotojų. Ar įmonėje yra neįgalių asmenų, buvo suskirstyta į taip/ne, taip pat negalia prieš įsidarbinimą buvo suskirstyta į taip/ne. Neįgaliųjų pareigos buvo suskirstytos į 6 kategorijas: pagalbinio darbuotojo, gamybines, klientų aptarnavimo, vadovo, administracines, kitokio pobūdžio ir nėra negalią turinčių darbuotojų. Negalios pobūdis buvo suskirstytas į 4 tokias kategorijas, nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai, kita negalia (klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės – socialinės negalės), judėjimo negalia. Darbuotojų amžiaus kategorijos išskirtos pagal medianą.

Kategorinių kintamųjų palyginimui naudotas Pirsono χ^2 kriterijus, pasirenkant statistinio reikšmingumo lygmenį $p = 0,05$.

Autorės savarankiškai atlikti darbai. Šio tyrimo autorė savarankiškai atrinko mokslinę literatūrą ir parengė jos apžvalgą, pagal literatūros apžvalgą sukūrė tyrimo anketą, surinko ir statistinei analizei paruošė tyrimo duomenis, atliko statistinę duomenų analizę, aprašė gautus rezultatus, remiantis rezultatais pateikė išvadas ir rekomendacijas.

4. TYRIMO REZULTATAI

4.1. Tiriamųjų charakteristika

Tyrime dalyvavo 243 respondentai. Dauguma (52,7 proc.), jų buvo iš įmonių, kuriose dirbo iki 12 darbuotojų. Pagal įdarbinimą, daugiausia įmonių (51 proc.), buvo nuo 0 iki 1 darbuotojo, o 2 ir daugiau – 49 proc. Atleistųjų skaičius buvo didžiausias (65 proc.) tarp 0 – 1, o 2 ir daugiau buvo 35 proc. Į klausimą, ar įmonėje dirba negalia turinčių asmenų atsakė – taip (28 proc.), o likusi dalis (72 proc.) – ne. Į klausimą apie negalią prieš įsidarbinimą, nurodė – taip (24,3 proc.), o likusi (75,7 proc.) – ne. Daugumoje įmonių (70,8 proc.) neįgalųjų darbuotojų išvis nebuvo, o 29,2 proc., jų turėjo bent 1 ar daugiau. Pagal pareigas, neįgalieji dažniausiai dirbo vadovo ar administracinę darbą (11,9 proc.), klientų aptarnavime (8,6 proc.), gamybinės (7,4 proc.) ar pagalbiniais darbuotojais (6,2 proc.). Kiti (7,8 proc.) dirbo kitokio pobūdžio pareigas, 70 proc. nurodė, kad neturi negalią turinčių darbuotojų. Neįgalųjų negalios pobūdis dauguma sudarė (20,2 proc.) nematomos negalios, tokios kaip širdies, kraujagyslių ar kvėpavimo sistemos sutrikimai. Judėjimo negalią nurodė 9,5 proc., o kitas (regos, intelekto, klausos, raidos, psichikos sutrikimai) – 7,4 proc. O didžiausia dalis (69,1 proc.) respondentų nurodė, jog nėra negalią turinčio darbuotojo. Amžiaus susiskirstymas parodė, jog darbuotojai nuo 18 – 49 metų sudarė 12,8 proc., 50 metų ir vyresni – 14,4 proc., o didžiausia likusi dalis (70,8 proc.), jog nebuvo negalią turinčių darbuotojų. Ir pasiskirstymas pagal lytį, tai moterys sudarė 10,3 proc., o vyrai – 14 proc., taip pat 5,3 proc., nurodė turintys abiejų lyčių neįgalųjų, o 70,4 proc. negalią turinčių darbuotojų neturėjo.

3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialines ir demografines charakteristikas.

Kintamieji	Absoliutus skaičius	Procentai
Įmonės dydis		
Iki 12	128	52,7
13 ir daugiau	115	47,3
Įdarbinta pastaraisiais metais		
Nuo 0-1	124	51
2 ir daugiau	119	49
Atleista pastaraisiais metais		
Nuo 0-1	158	65
2 ir daugiau	85	35
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų		
Taip	68	28
Ne	175	72
Negalia prieš įsidarbinimą		
Taip	59	24,3
Ne	184	75,7
Neįgalųjų skaičius įmonėje		
0	172	70,8
1 ir daugiau	71	29,2
Neįgalųjų pareigos		

Pagalbinio darbuotojo	15	6,2
Gamybines	18	7,4
Klientų aptarnavimo	21	8,6
Vadovo, administracines	29	11,9
Kitokio pobūdžio	19	7,8
Nėra negalią turinčių darbuotojų	170	70
Negalios pobūdis		
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	49	20,2
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	18	7,4
Judėjimo negalia	23	9,5
Nėra negalią turinčių darbuotojų	168	69,1
Amžius		
18-49 metų	31	12,8
50 ir vyresni	35	14,4
Nėra negalią turinčių darbuotojų	172	70,8
Lytis		
Moteris	25	10,3
Vyras	34	14
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	13	5,3
Nėra negalią turinčių darbuotojų	171	70,4

4.2 Respondentų žinios apie negalią turinčius darbuotojus

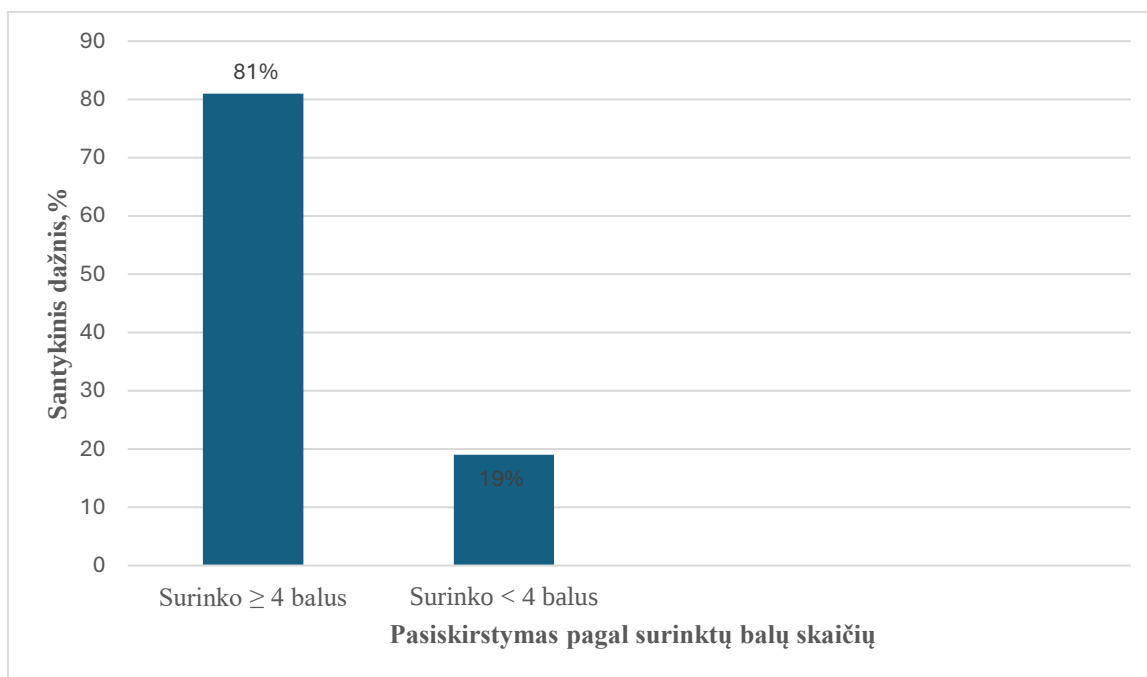
Kiekvienam respondentui buvo suskaičiuotas teisingų atsakymų į 4 lentelėje pateiktus klausimus skaičius (balas). Pagal respondentų surinktų balų skaičių buvo vertinamos jų žinios apie neįgaliuosius. Respondentai atsakė visus klausimus teisingai, maksimaliai galėjo surinkti 7 balus.

4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas (proc.) pagal jų atsakymus į klausimus apie žinias apie neįgaliuosius, siekiant įvertinti jų žinias balais.

Teiginiai	Respondentai (%) atsakę teisingai	Respondantai (%) atsakę neteisingas
Ar sutinkate su teiginiu, kad žmogaus negalia visada jam trukdo tinkamai atlikti darbo funkcijas?	95,1	4,9
Kaip manote, ar Lietuvoje įdarbinus neįgalųjį asmenį įmonėms galima gauti lengvatų ir (ar) subsidijų?	56	44
Kokią dalį žmonių sudaro neįgalieji pasaulyje?	42	58
Ar sutinkate su teiginiu, kad Lietuvoje darbdavys privalo pritaikyti darbo vietą neįgaliam darbuotojui?	67,1	32,9

Kaip manote, kodėl valstybė skatina neįgaliųjų įdarbinimą?	94,7	5,3
Ar sutinkate su teiginiu, kad visi neįgalieji, turintys tokio pat pobūdžio negalią (pvz., intelekto sutrikimus), yra vienodai pajėgūs (arba nepajėgūs) atlikti pavestas užduotis?	90,9	9,1
Ar sutinkate su teiginiu, kad dauguma negalią turinčių asmenų negalią turi nuo gimimo?	94,7	5,3

Respondentų pasiskirstymas pagal jų surinktų balų skaičių atsakant į klausimus apie žinias apie neįgaliuosius pateikta 1 pav. Dauguma (81%) respondentų surinko 4 ir daugiau balų, o likusi dalis (19%) 4 ir mažiau balų.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal surinktų balų skaičių, atsakant į klausimus apie žinias apie neįgaliuosius.

5 lentelėje pateiktas respondentų pasiskirstymas pagal jų surinktų balų skaičių atsakant į klausimus apie žinias apie neįgaliuosius pagal socialinius ir demografinius rodiklius. Nustatyta, kad statistiškai reikšmingai didesnė dalis tarp atleistųjų per pastaruosius metus, kurie atleido nuo 0 iki 1 darbuotojo, respondentai surinko 4 ir daugiau balų ($p < 0,05$). Statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta atsakant į klausimus apie žinias apie neįgaliuosius rodiklius, įmonės dydį, įdarbinimą, ar įmonėje dirba neįgalieji apie negalią prieš įsidarbinimą, apie neįgaliųjų skaičių, negalios pobūdį, jų pareigas, lytį ir amžių ($p > 0,05$).

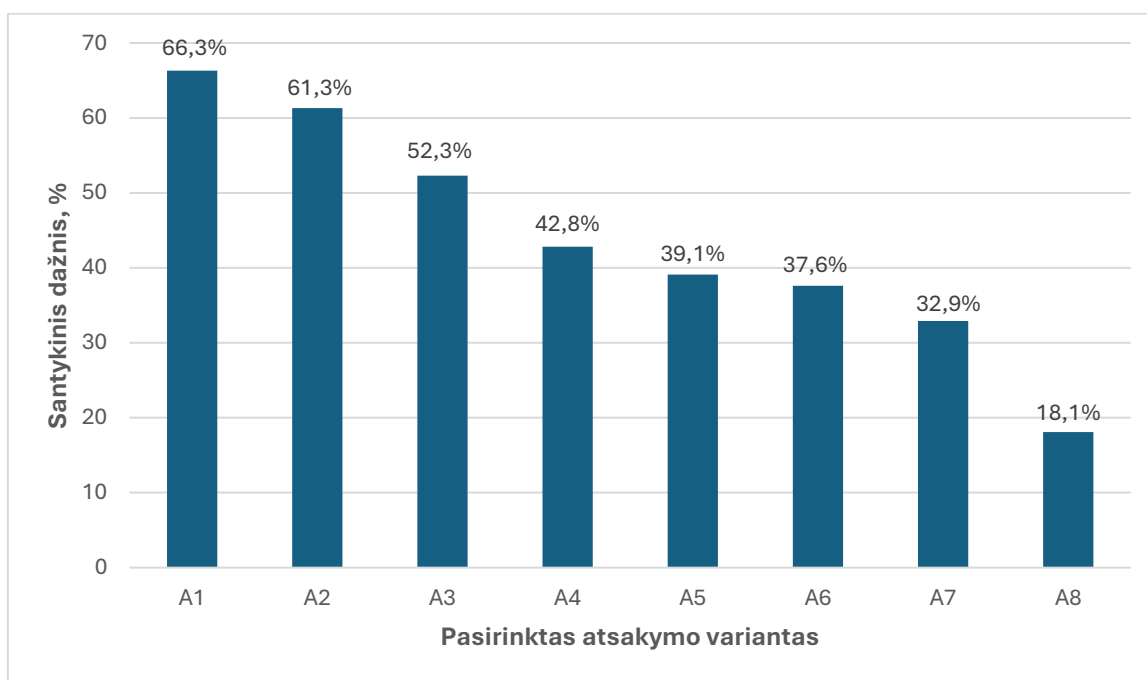
5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas (proc.) pagal jų surinktų balų skaičių atsakant į klausimus apie neįgalųjų žinias pagal socialinius ir demografinius veiksnius.

Kintamieji	Respondentų (%) pasiskirstymas, pagal surinktų balų skaičių:		
	< 4 balus	≥ 4 balus	p reikšmė
Įmonės dydis			
Iki 12	17,2	82,8	0,827
13 ir daugiau	18,3	81,7	
Įdarbinta pastaraisiais metais			
Nuo 0-1	20,2	79,8	0,304
2 ir daugiau	15,1	84,9	
Atleista pastaraisiais metais			
Nuo 0-1	13,9	86,1	0,036
2 ir daugiau	24,7	75,3	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų			
Taip	20,6	79,4	0,461
Ne	16,6	83,4	
Negalia prieš įsidarbinimą			
Taip	20,3	78,7	0,541
Ne	16,8	83,2	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje			
0	16,9	83,1	0,596
1 ir daugiau	19,7	80,3	
Neįgaliųjų pareigos			
Pagalbinio darbuotojo	20	80	0,809
Gamybines	22,2	77,8	0,601
Klientų aptarnavimo	28,6	71,4	0,172
Vadovo, administracines	20,7	79,3	0,653
Kitokio pobūdžio	15,8	84,2	0,821
Nėra negalią turinčių darbuotojų	17,1	82,9	0,691
Negalios pobūdis			
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	22,4	77,6	0,329
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	22,2	77,8	0,601
Judėjimo negalia	13	87	0,539
Nėra negalią turinčių darbuotojų	16,1	83,9	0,321
Amžius			
18-49 metu	16,1	83,9	

50 metų ir vyresnis	28,6	71,4	0,347
Nėra negalią turinčių darbuotojų	16,9	83,1	
Lytis			
Moteris	12	88	0,482
Vyras	26,5	73,5	
Yra abiejų lyčių nei-galiųjų darbuotojų	15,4	84,6	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	17	83	

4.3 Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius, apie neįgaliųjų kliūtis ir galimybes

Atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“, dauguma respondentų nurodė fizinės darbo aplinkos pritaikymą (66,3 %), sudėtingesnę saugių darbo sąlygų užtikrinimą (61,3 %) ir finansinius išteklius (52,3 %) (2 pav.).

2 pav. Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“. A1 – fizinės darbo aplinkos nepritaikymas, A2 – sudėtingesnis saugių darbo sąlygų užtikrinimas neįgaliesiems, A3 – finansiniai ištekliai (pvz., išlaidos darbo vietų pritaikymui), A4 – mažesni negalią turinčių asmenų gebėjimai atlikti jiems pavestas užduotis lyginant su negalios neturinčiais žmonėmis, A5 – darbuotojų ir vadovų žinių trūkumas apie negalią, A6 – neigiama visuomenės nuomonė apie neįgaliuosius, A7 – sudėtingesnis bendravimas su negalią turinčiais darbuotojais, A8 – neigiamas kitų įmonės darbuotojų požiūris į neįgaliuosius.

Didesnių įmonių (turinčių 13 ir daugiau darbuotojų) atstovai dažniau nurodė finansinių išteklių trūkumą ir neigiamą visuomenę nuomonę apie neįgaliuosius kaip pagrindines kliūtis ($p < 0,05$). Respondentai iš įmonių, kuriose per pastaruosius metus buvo įdarbinta 2 ir daugiau darbuotojų, dažniau įvardijo neigiamą kitų įmonės darbuotojų požiūrį ($p < 0,05$) ir darbuotojai, kurie dirba klientų aptarnavimo srityje įvardijo neigiamą kitų įmonės darbuotojų požiūrį ($p < 0,05$). Respondentai, dirbantys įmonėse, kuriose nedirba neįgalūs asmenys, dažniau nurodė sudėtingesnę saugių darbo sąlygų užtikrinimą ($p < 0,05$). Respondentų, kurių įmonėse dirba judėjimo negalią turintys darbuotojai, nurodė sudėtingesnę saugių darbo sąlygų užtikrinimą šią kliūtį ($p < 0,05$). Respondentai, kurių įmonėse neįgalieji atliko klientų aptarnavimo funkcijas dažniau nurodė neigiamą visuomenės požiūrį ($p < 0,05$), o gamybinės funkcijas – mažesnius neįgaliųjų gebėjimus ir sudėtingesnę bendravimą ($p < 0,05$). Statistiškai reikšmingų skirtumų pagal socialinius ir demografinius veiksnius nenustatyta vertinant fizinės aplinkos nepritaikymą, darbuotojų ir vadovų žinių trūkumą apie negalią ($p > 0,05$). Respondentų pasiskirstymas atsakant į šį klausimą apie kliūtis trukdančias neįgaliesiems dirbti Lietuvos įmonėse reikšmingai nesiskyrė pagal tam tikras negalią turinčių darbuotojų negalios pobūdį, tam tikras pareigų sritis, pagal įdarbinimo ir atleidimo skaičių, ar įmonėje dirba neįgalus asmuo, respondentų amžių bei lytį ($p > 0,05$) (6 lentelė).

6 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“					
	Fizinės darbo aplinkos nepritaikymas			Darbuotojų ir vadovų žinių trūkumas apie negalią		
	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė
Įmonės dydis						
Iki 12	80	62,5	0,192	44	34,4	0,112
13 ir daugiau	81	70,4		51	44,3	
Įdarbinta pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	81	65,3	0,754	42	33,9	0,088
2 ir daugiau	80	67,2		53	44,5	
Atleista pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	106	67,1	0,708	66	48,1	0,244
2 ir daugiau	55	64,7		29	43,1	

Ar įmonėje yra neįgalių asmenų						
Taip	43	63,2	0,535	27	39,7	0,903
Ne	118	67,4		68	38,9	
Negalia prieš įsidarbinimą						
Taip	39	66,1	0,977	21	35,6	0,526
Ne	122	66,2		74	40,2	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje						
0	115	66,9	0,756	68	39,5	0,827
1 ir daugiau	46	64,8		27	38	
Neįgaliųjų pareigos						
Pagalbinio darbuotojo	11	73,3	0,549	5	33,3	0,637
Gamybines	9	50	0,130	5	27,8	0,307
Klientų aptarnavimo	12	57,1	0,356	7	33,3	0,571
Vadovo, administraci- nes	20	69	0,742	12	41,4	0,788
Kitokio pobūdžio	14	73,7	0,476	7	36,8	0,834
Nėra negalią turinčių darbuotojų	114	67,1	0,686	67	39,4	0,877
Negalios pobūdis						
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkci- niai apribojimai kaip astma, širdies ir krauja- gyslių ligos bei kiti vi- daus organų pažeidimai	30	61,2	0,405	18	36,7	0,705
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, rai- dos sutrikimai, psichi- nės-socialinės negalės)	11	61,1	0,631	4	22,2	0,127
Judėjimo negalia	18	78,3	0,201	12	52,2	0,177
Nėra negalią turinčių darbuotojų	113	67,3	0,619	67	39,9	0,707
Amžius						
18-49 metų	20	64,5		8	25,8	

50 metų ir vyresnis	21	60	0,712	13	37,1	0,527
Nėra negalią turinčių darbuotojų	116	67,4		68	39,5	
Lytis						
Moteris	13	48	0,443	14	56	0,194
Vyras	24	29,4		10	29,4	
Yra abiejų lyčių neįgalinių darbuotojų	9	69,2		4	30,8	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	115	67,3		67	39,2	

6 lentelė (tęsinys). Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“					
	Neigiama visuomenės nuomonė apie neįgaliuosius			Finansiniai ištekliai (pvz., išlaidos darbo vietų pritaikymui)		
	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė
Įmonės dydis						
Iki 12	28	21,9	0,036	58	45,3	0,022
13 ir daugiau	39	33,9		69	60	
Įdarbinta pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	32	25,8	0,530	61	49,2	0,328
2 ir daugiau	35	29,4		66	55,5	
Atleista pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	41	25,9	0,440	77	48,7	0,133
2 ir daugiau	26	30,6		50	58,8	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų						
Taip	24	35,3	0,093	35	51,5	0,877
Ne	43	24,6		92	52,6	
Negalia prieš įsidarbinimą						

Taip	20	33,9	0,211	33	55,9	0,517
Ne	47	25,5		94	51,1	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje						
0	44	25,6	0,280	92	53,5	0,552
1 ir daugiau	23	32,4		35	49,3	
Neįgaliųjų pareigos						
Pagalbinio darbuotojo	4	26,7	0,935	9	60	0,536
Gamybines	3	16,7	0,282	10	55,6	0,771
Klientų aptarnavimo	11	52,4	0,008	12	57,1	0,640
Vadovo, administracines	8	27,6	0,999	15	51,7	0,951
Kitokio pobūdžio	8	42,1	0,140	9	47,4	0,656
Nėra negalią turinčių darbuotojų	43	25,3	0,225	91	53,5	0,547
Negalios pobūdis						
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	18	36,7	0,108	25	51	0,845
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	3	16,7	0,282	10	55,6	0,771
Judėjimo negalia	9	39,1	0,192	9	39,1	0,185
Nėra negalią turinčių darbuotojų	43	25,6	0,302	89	53	0,739
Amžius						
18-49 metų	9	29	0,194	13	41,9	0,497
50 metų ir vyresnis	11	31,4		21	60	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	44	25,6		91	52,9	
Lytis						
Moteris	10	40		14	56	

Vyras	9	26,5	0,357	16	47,1	0,858
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	5	38,5		6	46,2	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	43	25,1		91	53,2	

6 lentelė (tęsinys). Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“					
	Mažesni negalią turinčių asmenų gebėjimai atlikti jiems pavestas užduotis lyginant su negalios neturinčiais žmonėmis			Sudėtingesnis bendravimas su negalią turinčiais darbuotojais		
	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė
Įmonės dydis						
Iki 12	53	41,4	0,644	42	32,8	0,969
13 ir daugiau	51	44,3		38	33	
Įdarbinta pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	53	42,7	0,986	38	30,6	0,441
2 ir daugiau	51	42,9		42	35,3	
Atleista pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	68	43	0,918	53	33,5	0,778
2 ir daugiau	36	42,4		27	31,8	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų						
Taip	32	47,1	0,403	18	26,5	0,182
Ne	72	41,1		62	35,4	
Negalia prieš įsidarbinimą						
Taip	28	47,5	0,406	20	33,9	0,854
Ne	76	41,3		60	32,6	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje						
0	72	41,9		61	35,5	

1 ir daugiau	32	45,1	0,646	19	26,8	0,189
Neįgaliųjų pareigos						
Pagalbinio darbuotojo	9	60	0,165	6	40	0,547
Gamybines	12	66,7	0,033	10	55,6	0,034
Klientų aptarnavimo	12	57,1	0,165	6	28,6	0,657
Vadovo, administracines	8	27,6	0,078	5	17,2	0,056
Kitokio pobūdžio	8	42,1	0,949	5	26,3	0,523
Nėra negalią turinčių darbuotojų	70	41,2	0,436	59	34,7	0,366
Negalios pobūdis						
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	22	44,9	0,740	14	28,6	0,468
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	7	38,9	0,728	8	44,4	0,280
Judėjimo negalia	11	47,8	0,609	5	21,7	0,230
Nėra negalią turinčių darbuotojų	70	41,7	0,594	58	34,5	0,426
Amžius						
18-49 metų	15	48,4	0,497	10	32,3	0,199
50 metų ir vyresnis	15	42,9		10	28,6	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	71	41,3		60	34,9	
Lytis						
Moteris	12	48	0,720	8	32	0,832
Vyras	17	50		9	26,5	
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	5	38,5		4	30,8	

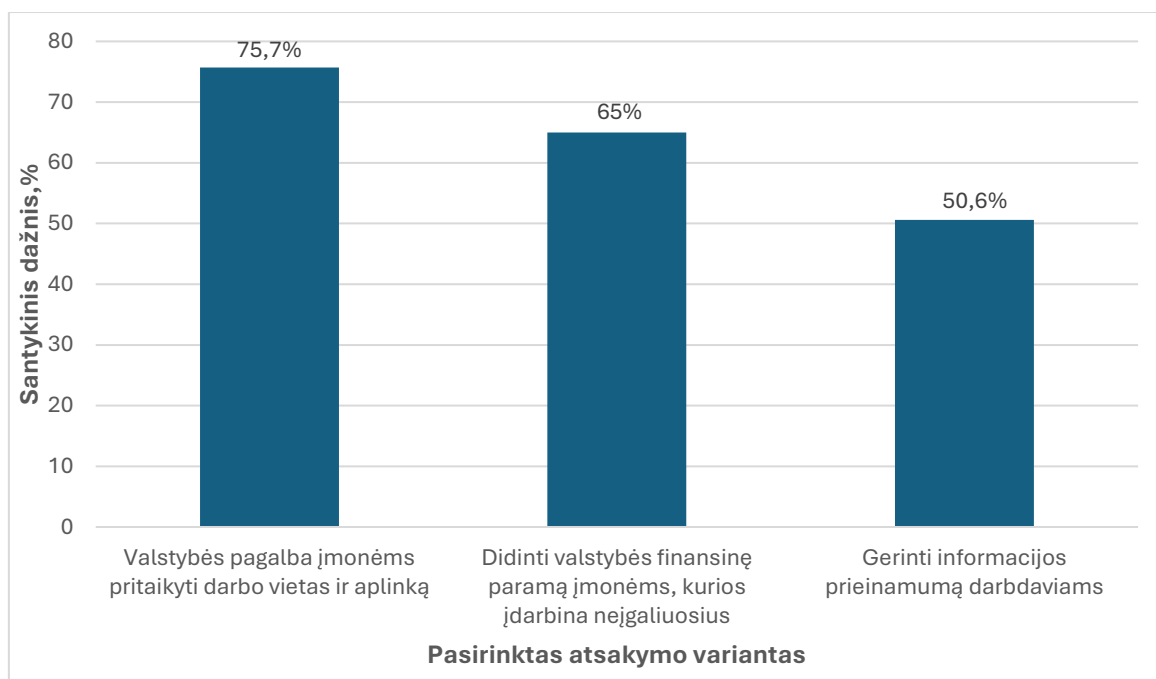
Nėra negalią turinčių darbuotojų	70	40,9		59	34,5	

6 lentelė (tęsinys). Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?“					
	Neigiamas kitų įmonės darbuotojų požiūris į neįgaliuosius			Sudėtingesnis saugių darbo sąlygų užtikrinimas neįgaliesiems		
	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė
Įmonės dydis						
Iki 12	20	15,6	0,289	74	57,8	0,237
13 ir daugiau	24	20,9		75	65,2	
Įdarbinta pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	16	12,9	0,032	77	62,1	0,799
2 ir daugiau	28	23,5		72	60,5	
Atleista pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	26	16,5	0,362	103	65,2	0,091
2 ir daugiau	18	21,2		46	54,1	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų						
Taip	14	20,6	0,531	36	52,9	0,095
Ne	30	17,1		113	64,6	
Negalia prieš įsidarbinimą						
Taip	13	22	0,368	34	57,6	0,504
Ne	31	16,8		115	62,5	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje						
0	31	18	0,958	113	65,7	0,029
1 ir daugiau	13	18,3		36	50,7	
Neįgaliųjų pareigos						
Pagalbinio darbuotojo	3	20	0,844	8	53,3	0,512

Gamybines	3	16,7	0,869	11	61,1	0,985
Klientų aptarnavimo	8	38,1	0,013	10	47,6	0,178
Vadovo, administracines	3	10,3	0,247	16	55,2	0,469
Kitokio pobūdžio	4	21,1	0,728	9	47,4	0,194
Nėra negalią turinčių darbuotojų	30	17,6	0,776	112	65,9	0,026
Negalios pobūdis						
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	9	18,4	0,958	30	61,2	0,988
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	5	27,8	0,268	10	55,6	0,602
Judėjimo negalia	5	21,7	0,634	9	39,1	0,022
Nėra negalią turinčių darbuotojų	30	17,9	0,880	111	66,1	0,023
Amžius						
18-49 metų	7	22,6	0,706	13	41,9	0,545
50 metų ir vyresnis	5	14,3		19	54,3	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	31	18		113	65,7	
Lytis						
Moteris	5	20	0,199	10	40	0,092
Vyras	4	11,8		20	58,8	
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	5	38,5		7	53,8	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	30	17,5		112	65,5	

Atsakant į klausimą „Kaip, Jūsų manymu, galima būtų didinti negalią turinčių žmonių galimybes įsidarbinti?“, dauguma (75,7 %) respondentų nurodė, kad reikalinga valstybės pagalba įmonėms pritaikyti darbo vietas ir aplinką, didinti valstybės finansinę paramą įmonėms, kurios įdarbina (65 %) ir likusi (50,6 %) dalis respondentų, pasisakė už geresnį informacijos prieinamumą darbdaviams. Šie rezultatai parodo, jog didžiausias dėmesys, darbdavių nuomone, turėtų būti skiriamas praktinėms ir finansinėms valstybės pagalbai, o ne tik informacijos gerinimui (3 pav).

3 pav. Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip, Jūsų manymu, galima būtų didinti negalią turinčių žmonių galimybes įsidarbinti?“

Reikšmingas skirtumas tarp respondentų, kurių įmonėse neįgalus asmuo neturėjo negalios prieš įsidarbinimą nurodė informacijos prieinamumo gerinimą ($p < 0,05$). Įmonės, įdarbinusios neįgaluosius, kurie turėjo negalią prieš įsidarbinimą, nurodė valstybės finansinę paramą ($p < 0,05$). Įmonės įdarbinusios 1 ar daugiau neįgaliųjų darbuotojų, pasirinko informacijos prieinamumo ir valstybės finansinę paramą ($p < 0,05$). Įmonėse, kur yra neįgalių asmenų, pasirinko valstybės finansinę paramą ($p < 0,05$). Įmonės, kurios įdarbino neįgaliųjų, įvardijo valstybės finansinę paramą, o kur nėra neįgaliųjų įmonėje įvardijo informacijos prieinamumo gerinimą ($p < 0,05$). Gamybines pareigas pasirinkusių respondentų, jie įvardijo gerinamą informacijos prieinamumą darbdaviams ($p < 0,05$). Klientų aptarnavimo pareigose dirbančių neįgalių asmenų, nurodė valstybės finansinę paramą įmonėms ($p < 0,05$). Tarp respondentų, kurių įmonės per pastaruosius metus atleido 0–1 darbuotoją, pasirinko valstybės pagalbą įmonėms pritaikyti darbo vietas ir aplinką ($p < 0,05$). Įmonės įdarbinančios darbuotojus su nematoma negalia, nurodė valstybės finansinę paramą ($p < 0,05$). Tarp moterų, nurodė informacijos prieinamumą ir valstybės finansinę paramą ($p < 0,05$). Respondentų pasiskirstymas

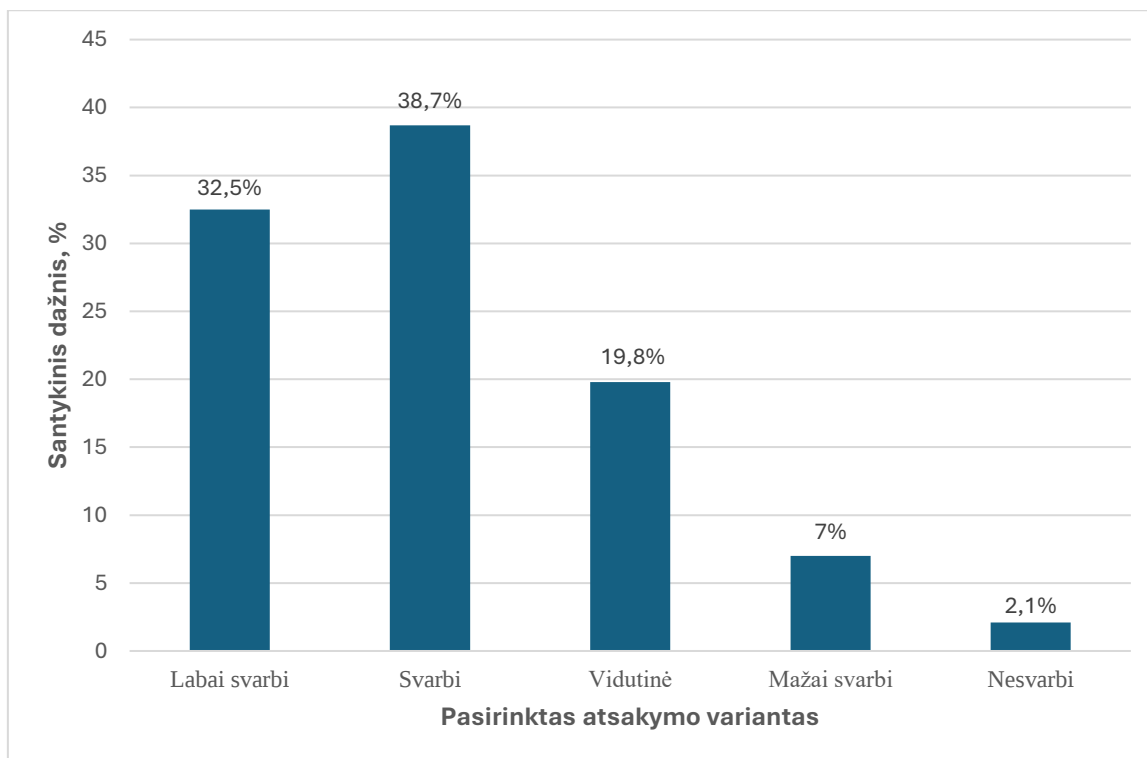
atsakant į šį klausimą apie kaip būtų galima didinti negalią turinčių žmonių galimybes įsidarbinti reikšmingai nesiskyrė pagal įmonės dydį, respondentų amžių, pagal įdarbintų darbuotojų kiekį, tam tikras neįgaliųjų pobūdį ir pareigas ($p > 0,05$) (7 lentelė).

7 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Kaip, Jūsų manymu, galima būtų didinti negalią turinčių žmonių galimybes įsidarbinti?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip, Jūsų manymu, galima būtų didinti negalią turinčių žmonių galimybes įsidarbinti?“								
	Gerinti informacijos prieinamumą darbdaviams			Didinti valstybės finansinę paramą įmonėms, kurios įdarbina neįgaliuosius			Valstybės pagalba įmonėms pritaikyti darbo vietas ir aplinką		
	Abs.s k.	Proc.	p reikšmė	Abs.s k.	Proc.	p reikšmė	Abs.s k.	Proc.	p reikšmė
Įmonės dydis									
Iki 12	60	46,9	0,218	85	66,4	0,633	92	71,9	0,140
13 ir daugiau	63	54,8		73	63,5		92	80	
Įdarbinta pastaraisiais metais									
Nuo 0-1	61	49,2	0,650	81	65,3	0,920	88	71	0,078
2 ir daugiau	62	52,1		77	64,7		96	80,7	
Atleista pastaraisiais metais									
Nuo 0-1	80	50,6	0,995	102	64,6	0,836	126	79,7	0,046
2 ir daugiau	43	50,6		56	65,9		58	68,2	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų									
Taip	28	41,2	0,067	53	77,9	0,008	53	77,9	0,615
Ne	95	54,3		105	60		131	74,9	
Negalia prieš įsidarbinimą									
Taip	22	37,3	0,019	45	76,3	0,037	46	78	0,644
Ne	101	54,9		113	61,4		138	75	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje									
0	94	54,7	0,050	104	60,5	0,020	130	75,6	0,937
1 ir daugiau	29	40,8		54	76,1		54	76,1	
Neįgaliųjų pareigos									
Pagalbinio darbuotojo	6	40	0,396	13	86,7	0,070	14	93,3	0,100
Gamybines	4	22,2	0,012	13	72,2	0,506	15	83,3	0,434
Klientų aptarnavimo	9	42,9	0,457	18	85,7	0,037	21	72,4	0,658
Vadovo, administracinės	14	48,3	0,788	20	69	0,635	21	72,4	0,658
Kitokio pobūdžio	9	47,4	0,768	14	73,7	0,410	15	78,9	0,733
Nėra negalią turinčių darbuotojų	93	54,7	0,052	102	60	0,012	128	75,3	0,813
Negalios pobūdis									

Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	20	40,8	0,125	38	77,6	0,040	37	75,9	0,969
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	6	33,3	0,127	13	72,2	0,506	14	77,8	0,832
Judėjimo negalia	11	47,8	0,778	17	73,9	0,347	19	82,6	0,418
Nėra negalią turinčių darbuotojų	92	54,8	0,053	101	60,1	0,016	127	75,6	0,946
Amžius									
18-49 metų	11	35,5	0,954	23	74,2	0,143	26	83,9	0,533
50 metų ir vyresnis	13	37,1		27	77,1		27	77,1	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	95	55,2		103	59,9		129	75	
Lytis									
Moteris	14	56	0,009	21	84	0,046	19	76	0,887
Vyras	8	23,5		25	73,5		26	76,5	
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	7	53,8		10	76,9		11	84,6	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	94	55		102	59,6		128	74,9	

Didžioji dalis atsakant į klausimą „Kokią, Jūsų nuomone, reikšmę turi darbdavių švietimas apie negalią, siekiant pagerinti negalią turinčių asmenų integraciją?“, laikė švietimą svarbiu (38,7 %), kita dalis laikė švietimą labai svarbiu (32,5 %). Kita dalis respondentų nurodė neutralią poziciją (19,8 %). Šie rezultatai rodo, kad net 71,2 % respondentų vertina darbdavių švietimą apie negalią kaip svarbią arba itin svarbią priemonę skatinti neįgaliųjų įsidarbinimą (4 pav).

4 pav. Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kokią, Jūsų nuomone, reikšmę turi darbdavių švietimas apie negalią, siekiant pagerinti negalią turinčių asmenų integraciją?“

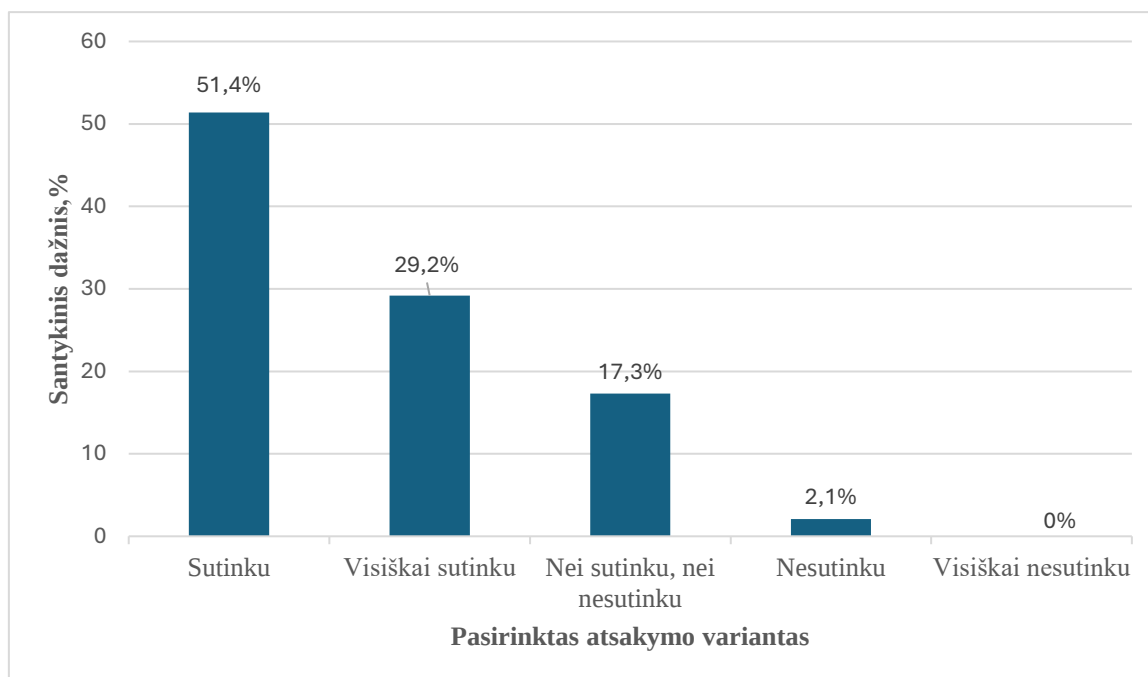
Įvertinus respondentų pasiskirstymą atsakant į klausimą apie darbdavių švietimo svarbą neįgalųjų integracijai, pagal socialinius ir demografinius veiksnius, nustatyta, kad statistiškai reikšmingų skirtumų tarp grupių nenustatyta ($p > 0,05$). Dauguma respondentų nurodė, kad darbdavių švietimas apie negalią yra svarbus ar labai svarbus (71,2 %), o šis požiūris buvo panašiai paplitęs tarp visų analizuotų grupių (8 lentelė).

8 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Kokią, Jūsų nuomone, reikšmę turi darbdavių švietimas apie negalią, siekiant pagerinti negalią turinčių asmenų integraciją?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kokią, Jūsų nuomone, reikšmę turi darbdavių švietimas apie negalią, siekiant pagerinti negalią turinčių asmenų integraciją?“				
	Svarbi (atsakymai „Labai svarbi“; „svarbi“)		Nesvarbi (atsakymai „Vidutinė“; „mažai svarbi“; „nesvarbi“)		p reikšmė
	Abs.sk	Proc.	Abs.sk	Proc.	
Įmonės dydis					
Iki 12	92	71,9	36	28,1	0,805
13 ir daugiau	81	70,9	34	29,6	
Įdarbinta pastaraisiais metais					
Nuo 0-1	87	70,2	37	29,8	0,717
2 ir daugiau	86	72,3	33	27,7	
Atleista pastaraisiais metais					
Nuo 0-1	120	75,9	38	24,1	0,260
2 ir daugiau	53	62,4	32	37,6	

Ar įmonėje yra negalių asmenų					
Taip	50	73,5	18	26,5	0,616
Ne	123	70,3	52	29,7	
Negalia prieš įsidarbinimą					
Taip	42	71,2	17	28,8	0,999
Ne	131	71,2	53	28,8	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje					
0	121	70,3	51	29,7	0,651
1 ir daugiau	52	73,2	19	26,8	
Neįgaliųjų pareigos					
Pagalbinio darbuotojo	10	66,7	5	33,3	0,689
Gamybines	13	72,2	5	27,8	0,920
Klientų aptarnavimo	15	71,4	6	28,6	0,980
Vadovo, administracines	22	75,9	7	24,1	0,554
Kitokio pobūdžio	13	68,4	6	31,6	0,781
Nėra negalią turinčių darbuotojų	120	70,6	50	29,4	0,751
Negalios pobūdis					
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	37	75,5	12	24,5	0,455
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	12	66,7	6	33,3	0,659
Judėjimo negalia	16	69,6	7	30,4	0,859
Nėra negalią turinčių darbuotojų	119	70,8	49	29,2	0,853
Amžius					
18-49 metų	20	64,5	11	35,5	0,695
50 metų ir vyresnis	27	77,1	8	22,9	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	121	70,3	51	29,7	
Lytis					
Moteris	18	72	7	28	0,743
Vyras	24	70,6	10	29,4	
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	11	84,6	2	15,4	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	120	70,2	51	29,8	

Respondentai atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad negalia turintys darbuotojai gali prisidėti prie organizacinės kultūros gerinimo?“, sutiko su teiginiu (51,4 %), kita dalis visiškai sutiko (29,2 %). Neutralų atsakymą „nei sutinku, nei nesutinku“ pasirinko 17,3 %. Tai rodo aiškiai teigiamo požiūrio vyraujančią tendenciją tarp respondentų (5 pav.)

5 pav. Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad negalia turintys darbuotojai gali prisidėti prie organizacinės kultūros gerinimo?“

Respondentų atsakymai į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad negalia turintys darbuotojai gali prisidėti prie organizacinės kultūros gerinimo?“, pagal socialinius ir demografinius veiksnius nustatyta, kad statistiškai reikšmingai dažniau šiam teiginiui pritarė respondentai iš įmonių, kurios nėra neįgalųjų darbuotojų ($p < 0,05$). Respondentų pasiskirstymas atsakant į šį klausimą ar negalia turintis darbuotojas gali prisidėti prie organizacinės kultūros gerinimo reikšmingai nesiskyrė pagal įmonės dydį, respondentų amžių ir lytį, pagal įdarbintų ir atleistų darbuotojų kiekį, pagal negalios pobūdį ir pareigas, pagal negalią prieš įsidarbinimą ir ar yra neįgalų darbuotojų ($p > 0,05$) (9 lentelė).

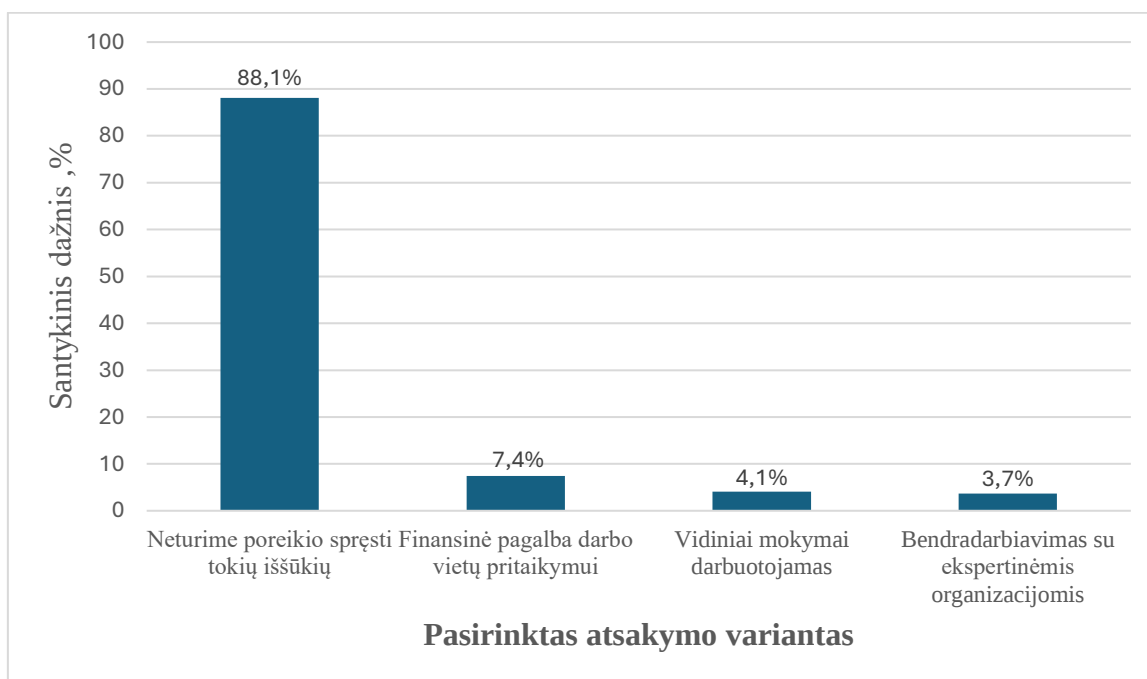
9 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad negalia turintys darbuotojai gali prisidėti prie organizacinės kultūros gerinimo?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad negalia turintys darbuotojai gali prisidėti prie organizacinės kultūros gerinimo?“				
	Sutinku (atsakymai „Visiškai sutinku“; „sutinku“)		Nesutinku (atsakymai „Nei sutinku, nei nesutinku“; „nesutinku“; „visiškai nesutinku“)		p reikšmė
	Abs.sk	Proc.	Abs.sk	Proc.	
Įmonės dydis					

Iki 12	101	78,9	27	21,1	0,466
13 ir daugiau	95	82,6	20	17,4	
Idarbinta pastaraisiais metais					
Nuo 0-1	97	78,2	27	21,8	0,327
2 ir daugiau	99	83,2	20	16,8	
Atleista pastaraisiais metais					
Nuo 0-1	126	79,7	32	20,3	0,624
2 ir daugiau	70	82,4	15	17,6	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų					
Taip	59	86,8	9	13,2	0,133
Ne	137	78,3	38	21,7	
Negalia prieš įsidarbinimą					
Taip	51	86,4	8	13,6	0,196
Ne	145	78,8	39	21,2	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje					
0	133	77,3	39	22,7	0,041
1 ir daugiau	63	88,7	8	11,3	
Neįgaliųjų pareigos					
Pagalbinio darbuotojo	12	80	3	20	0,947
Gamybines	14	77,8	4	22,2	0,748
Klientų aptarnavimo	18	85,7	3	14,3	0,539
Vadovo, administracines	27	93,1	2	6,9	0,071
Kitokio pobūdžio	17	89,5	2	10,5	0,311
Nėra negalią turinčių darbuotojų	132	77,6	38	22,4	0,070
Negalios pobūdis					
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	42	85,7	7	14,3	0,316
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	16	88,9	2	11,1	0,358
Judėjimo negalia	22	95,7	1	4,3	0,056
Nėra negalią turinčių darbuotojų	130	77,4	38	22,6	0,053
Amžius					
18-49 metų	25	80,6	6	19,4	0,090
50 metų ir vyresnis	31	88,6	4	11,4	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	133	77,3	39	22,7	
Lytis					
Moteris	23	92	2	8	

Vyras	29	85,3	5	14,7	0,312
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	11	84,6	2	15,4	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	133	77,8	38	22,2	

Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip Jūsų įmonėje yra sprendžiami iššūkiai, susiję su negalią turinčių darbuotojų įdarbinimu?“, didžiausia dalis (88,1 %) respondentų nurodė, kad neturi poreikio spręsti tokių iššūkių, o tai gali reikšti, kad įmonės šiuo metu nėra susidūrusios arba neižvelgia būtinybės spręsti iššūkių. Kur kas mažesnė (7,4 %) respondentų dalis nurodė finansinės pagalbos darbo vietų pritaikymui (6 pav).

6 pav. Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip Jūsų įmonėje yra sprendžiami iššūkiai, susiję su negalią turinčių darbuotojų įdarbinimu?“

Respondentų atsakymai į klausimą „Kaip jūsų įmonėje sprendžiami su darbuotojų su negalia įdarbinimu susiję iššūkiai, susiję su negalią turinčių darbuotojų įdarbinimu?“, nustatyta, kad vidinius darbuotojų mokymus reikšmingai dažniau nurodė respondentai, kurioje per pastaruosius metus įdarbinta 2 ir daugiau darbuotojų ($p < 0,05$), atleista 2 ir daugiau darbuotojų ($p < 0,05$), dirbo įmonėje neįgalieji ($p < 0,05$), prieš įdarbinimą turėjo negalią ($p < 0,05$), neįgaliųjų pareigos, nurodė, kad nėra negalia turinčių darbuotojų ($p < 0,05$), nurodė darbuotojų su regos, klausos ar intelekto negalia ($p < 0,05$), nėra negalia turinčių darbuotojų ($p < 0,05$), amžius 18-49 metų ($p < 0,05$) buvo moterys ($p < 0,05$). Finansinę pagalbą darbo vietos pritaikymui nurodė respondentai iš įmonių, kuriose buvo atleisti 2 ir daugiau darbuotojų ($p < 0,05$), kurie turėjo negalią prieš įsidarbinimą ($p < 0,05$), kuriose dirbo 1 ar daugiau neįgaliųjų ($p < 0,05$), nustatytas judėjimo, regos, klausos ar intelekto sutrikimas ($p < 0,05$), reikšmingai statistiškai buvo ir pareigose, kur nėra negalią turinčių darbuotojų ($p < 0,05$) ir

negalios pobūdį ($p < 0,05$). Respondentai, kurie nurodė klientų aptarnavimą, pagalbinių darbuotojų, vadovo ir administracines pareigas ($p < 0,05$) ir įmonėje yra abiejų lyčių darbuotojų ($p < 0,05$). Bendradarbiavimą su ekspertinėmis organizacijomis reikšmingai dažniau nurodė respondentai iš įmonių, kuriose dirbo 2 ar daugiau darbuotojų ($p < 0,05$), kurių darbuotojai turėjo regos, klausos ar intelekto sutrikimų ($p < 0,05$) ir įmonėje dirbantis pagalbinių darbuotojų darba ($p < 0,05$). Teiginį, kad įmonėje nėra poreikio spręsti tokių iššūkių, dažniau rinkosi respondentai iš įmonių, kuriose nėra neįgaliųjų ($p < 0,05$), iki įdarbinimo negalios nebuvo ($p < 0,05$), dažniau pasirinko įmonės, kurios įdarbino ir atleido 0 ar 1 darbuotoją ($p < 0,05$), dažniau pasirinko, įmonės, kuriose nėra neįgalaus darbuotojo ($p < 0,05$). Reikšmingi skirtumai pagalbinių darbuotojų, klientų aptarnavimo, vadovo, administracines, kitokio pobūdžio ir nėra neįgalaus darbuotojo ($p < 0,05$), tarp neįgaliųjų pobūdžio klausos, regos, intelekto, judėjimo negalia ir nėra negalią turinčio darbuotojo ($p < 0,05$), tarp lyties nėra negalią turinčio darbuotojo ($p < 0,05$). Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą apie sprendžiamus iššūkius, kurie susiję su negalią turinčių darbuotojų įdarbinimą pagal socialinius ir demografinius veiksnius, nustatyta, kad statistiškai reikšmingų skirtumų nebuvo tarp įmonės dydžio, pagal gamybines pareigas ir pagal nematomas negalias ($p > 0,05$) (10 lentelė).

10 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Kaip Jūsų įmonėje yra sprendžiami iššūkiai, susiję su negalią turinčių darbuotojų įdarbinimu?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip Jūsų įmonėje yra sprendžiami iššūkiai, susiję su negalią turinčių darbuotojų įdarbinimu?“					
	Vidiniai mokymai darbuotojams			Finansinė pagalba darbo vietų pritaikymui		
	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė
Įmonės dydis						
Iki 12	6	4,7	0,636	9	7	0,813
13 ir daugiau	4	3,5		9	7,8	
Įdarbinta pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	0	0	<,001	6	4,8	0,119
2 ir daugiau	10	8,4		12	10,1	
Atleista pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	3	1,9	0,018	3	1,9	0,016
2 ir daugiau	7	8,2		7	8,2	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų						
Taip	6	8,8	0,021	12	17,6	<,001
Ne	4	2,3		6	3,4	

Negalia prieš įsidarbinimą						
Taip	6	10,2	0,001	10	16,9	<,001
Ne	4	2,2		8	4,3	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje						
0	4	2,3	<,001	6	3,5	<,001
1 ir daugiau	6	8,5		12	16,9	
Neįgaliųjų pareigos						
Pagalbinio darbuotojo	1	6,7	0,608	4	26,7	0,003
Gamybines	1	5,6	0,749	1	5,6	0,755
Klientų aptarnavimo	2	9,5	0,192	5	23,8	0,003
Vadovo, administracines	2	6,9	0,422	8	27,6	<,001
Kitokio pobūdžio	2	10,5	0,143	2	10,5	0,589
Nėra negalią turinčių darbuotojų	3	1,8	0,005	5	2,9	<,001
Negalios pobūdis						
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	3	6,1	0,429	5	10,2	0,403
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	3	16,7	0,005	5	27,8	<,001
Judėjimo negalia	2	8,7	0,245	7	30,4	<,001
Nėra negalią turinčių darbuotojų	2	1,2	<,001	4	2,4	<,001
Amžius						
18-49 metų	3	9,7	<,001	6	19,4	0,644
50 metų ir vyresnis	0	0		7	20	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	3	1,7		5	2,9	
Lytis						

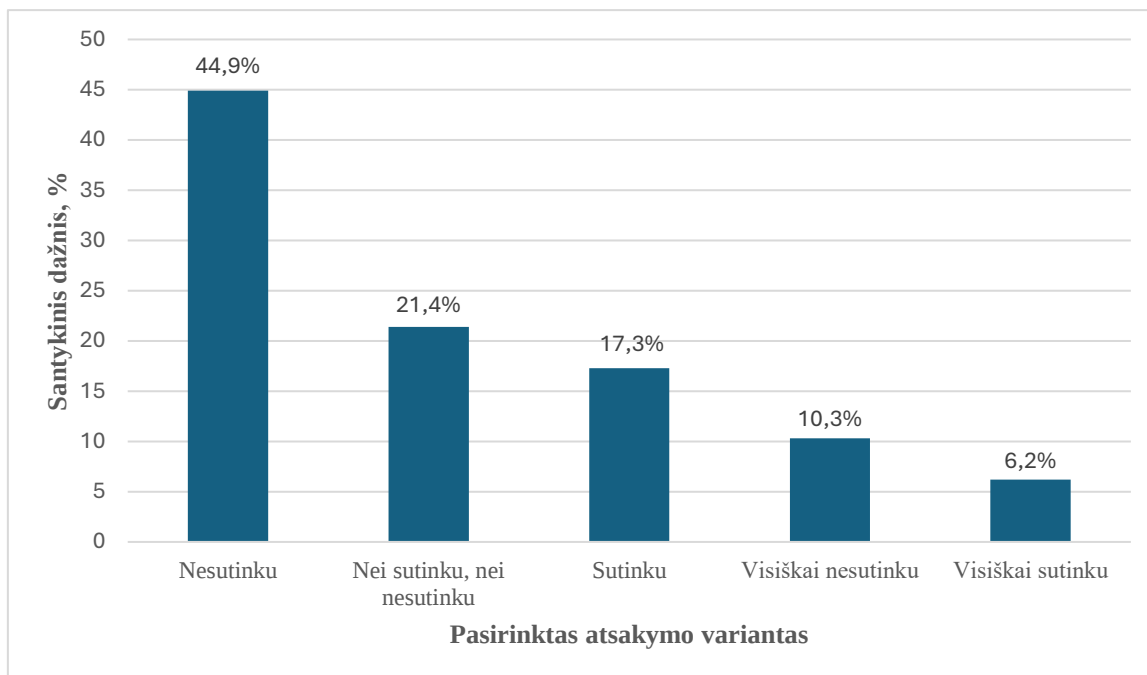
Moteris	4	16	0,007	4	16	<,001
Vyras	2	5,9		6	17,6	
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	1	7,7		3	23,1	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	3	1,8		5	2,9	

10 lentelė (tęsinys). Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Kaip Jūsų įmonėje yra sprendžiami iššūkiai, susiję su negalią turinčių darbuotojų įdarbinimu?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip Jūsų įmonėje yra sprendžiami iššūkiai, susiję su negalią turinčių darbuotojų įdarbinimu?“					
	Bendradarbiavimas su ekspertinėmis organizacijomis			Neturime poreikio spręsti tokius iššūkius		
	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė	Abs.sk.	Proc.	p reikšmė
Įmonės dydis						
Iki 12	5	3,9	0,860	115	89,8	0,367
13 ir daugiau	4	3,5		99	86,1	
Įdarbinta pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	1	0,8	0,015	116	93,5	0,007
2 ir daugiau	8	6,7		98	82,4	
Atleista pastaraisiais metais						
Nuo 0-1	5	3,2	0,544	147	93	0,001
2 ir daugiau	4	4,7		67	78,8	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų						
Taip	4	5,9	0,262	51	75	<,001
Ne	5	2,9		163	93,1	
Negalia prieš įsidarbinimą						
Taip	3	5,1	0,519	44	74,6	<,001
Ne	6	3,3		170	92,4	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje						
0	5	2,9	0,306	160	93	<,001
1 ir daugiau	4	5,6		54	76,1	
Neįgaliųjų pareigos						

Pagalbinio darbuotojo	2	13,3	0,041	10	66,7	0,008
Gamybines	2	11,1	0,084	16	88,9	0,911
Klientų aptarnavimo	1	4,8	0,778	15	71,4	0,014
Vadovo, administracines	2	6,9	0,332	20	69	<,001
Kitokio pobūdžio	0	0	0,373	14	73,7	0,044
Nėra negalią turinčių darbuotojų	4	2,4	0,089	159	93,5	<,001
Negalios pobūdis						
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	0	0	0,124	40	81,6	0,120
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	4	22,2	<,001	11	61,1	<,001
Judėjimo negalia	1	4,3	0,864	15	65,2	<,001
Nėra negalią turinčių darbuotojų	4	2,4	0,102	158	94	<,001
Amžius						
18-49 metų	3	9,7	0,749	24	77,4	0,060
50 metų ir vyresnis	2	5,7		26	74,3	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	4	2,3		161	93,6	
Lytis						
Moteris	2	8	0,359	19	76	<,001
Vyras	2	5,9		26	76,5	
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	1	7,7		9	69,2	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	4	2,3		214	88,1	

Atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad negalią turintys darbuotojai gali būti įtraukti į visas Jūsų įmonės darbo sritis?“, dauguma respondentų (44,9 %) nesutiko su teiginiu neutraliai nusiteikusių buvo 21,4 %. Tik 17,3 % respondentų nurodė, kad sutinka. Šie rezultatai rodo, kad vyrauja neigiamas ar kritiškas požiūris į tiriamą teiginį (7 pav).

7 pav. Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad negalią turintys darbuotojai gali būti įtraukti į visas Jūsų įmonės darbo sritis?“

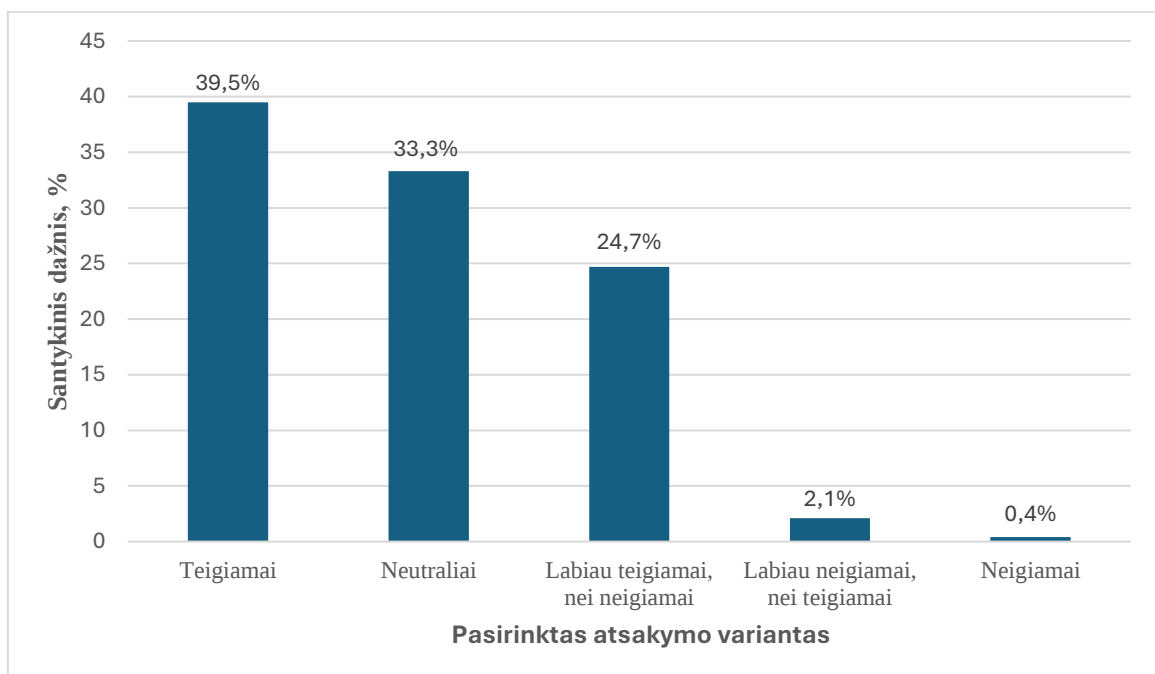
Pagal respondentų atsakymus, nustatyta, kad statistiškai reikšmingai buvo įmonėse, kurioje nėra neįgalų asmenų ($p < 0,05$), darbuotojai, kurie neturėjo negalios prieš įsidarbinimą ($p < 0,05$), bei įmonės, kuriose nėra neįgaliųjų ($p < 0,05$). Neįgalieji, kurie dirba klientų aptarnavime, vadovo, administracines ir kur nėra negalią turinčių darbuotojų ($p < 0,05$). Įmonėse, kurioje darbuotojai turi nematomą negalią ir nėra neįgalių darbuotojų ($p < 0,05$). Reikšmingai dažniau amžių bei lytį pasirinkę nėra negalią turinčių darbuotojų ($p < 0,05$). Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą apie ar negalią turintys darbuotojai, gali būti įtraukti į visas jūsų įmonės darbo sritis pagal socialinius ir demografinius veiksnius, nustatyta, kad statistiškai reikšmingų skirtumų nebuvo tarp įmonės dydžio, pagal įdarbinimą ir atleidimą, tam tikras pareigas ir pobūdį ($p > 0,05$) (11 lentelė).

11 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad negalią turintys darbuotojai gali būti įtraukti į visas Jūsų įmonės darbo sritis?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad negalią turintys darbuotojai gali būti įtraukti į visas Jūsų įmonės darbo sritis?“				
	Sutinku (atsakymai „Visiškai sutinku“; „sutinku“)		Nesutinku (atsakymai „Nei sutinku“; „nei nesutinku, nesutinku“; „visiškai nesutinku“)		P reikšmė
	Abs.sk	Proc.	Abs.sk	Proc.	
Įmonės dydis					
Iki 12	26	20,3	102	79,7	0,222
13 ir daugiau	31	27	84	73	
Įdarbinta pastaraisiais metais					
Nuo 0-1	27	21,7	97	78,2	0,527
2 ir daugiau	30	25,3	89	74,8	
Atleista pastaraisiais metais					
Nuo 0-1	34	21,5	124	78,5	0,331
2 ir daugiau	23	27,1	62	72,9	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų					
Taip	27	39,7	41	60,3	<,001
Ne	39	17,1	145	82,9	
Negalia prieš įsidarbinimą					
Taip	23	39	36	61	0,001
Ne	34	18,5	150	81,5	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje					
0	30	17,4	142	82,6	<,001
1 ir daugiau	27	38	44	62	
Neįgaliųjų pareigos					
Pagalbinio darbuotojo	4	26,7	11	73,3	0,762
Gamybines	5	27,8	13	72,2	0,653
Klientų aptarnavimo	9	42,9	12	57,1	0,028
Vadovo, administracinės	13	44,8	16	55,2	0,004
Kitokio pobūdžio	6	31,6	13	68,4	0,384
Nėra negalią turinčių darbuotojų	30	17,6	140	82,4	0,001
Negalios pobūdis					
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	20	40,8	29	59,2	0,001

Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	6	33,3	12	66,7	0,304
Judėjimo negalia	9	39,1	14	60,9	0,062
Nėra negalią turinčių darbuotojų	28	16,7	140	83,3	<,001
Amžius					
18-49 metų	12	38,7	19	61,3	<,001
50 metų ir vyresnis	9	25,7	26	74,3	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	30	17,4	142	82,6	
Lytis					
Moteris	10	40	15	60	0,009
Vyras	13	38,2	21	61,8	
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	4	30,8	9	69,2	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	30	17,5	141	82,5	

Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip vertinate Jūsų įmonės darbuotojų požiūrį į neįgaliuosius?“, dauguma respondentų teigiamai (39,5 %) arba neutraliai (33,3 %) vertino darbdavių požiūrį į negalią turinčius darbuotojus. Kiek mažesnė dalis (24,7 %) nurodė, kad požiūris yra „labiau teigiamas nei neigiamas (8 pav.)

8 pav. Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip vertinate Jūsų įmonės darbuotojų požiūrį į neįgaliuosius?“

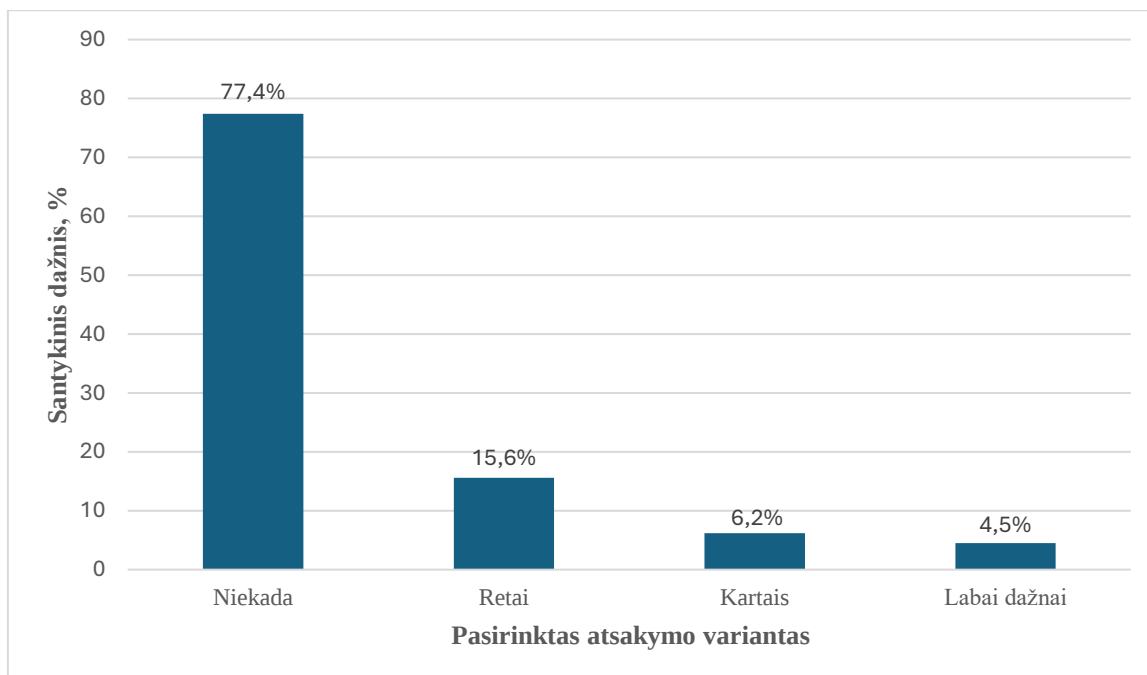
Reikšmingas skirtumas nustatytas tarp respondentų, kurių įmonėse dirba neįgalūs asmenys ($p < 0,05$). Respondentai, kurių darbuotojai turėjo negalią prieš įsidarbinimą ($p < 0,05$). Tarp įmonių, kuriose dirba 1 ar daugiau neįgaliųjų ($p < 0,05$). Tarp dirbančių pagalbinio darbuotojo, klientų aptarnavimo ir nėra negalią turinčių darbuotojų ($p < 0,05$). Reikšmingas skirtumas tarp respondentų, dirbančių įmonėse, kuriose nustatyta judėjimo negalia ($p < 0,05$), ir tų, kur neįgaliųjų nėra pagal negalios pobūdį ($p < 0,05$). Nustatytas reikšmingumas kur nėra negalios turinčių darbuotojų, pagal lytį ($p < 0,05$). Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą apie vertinimą darbuotojų požiūrį apie neįgaliuosius, pagal socialinius ir demografinius veiksnius, nustatyta, kad statistiškai reikšmingų skirtumų nebuvo tarp įmonės dydžio, tarp įdarbintų ir atleistų darbuotojų, amžių, bei tam tikrų pareigų ir negalios pobūdžių ($p > 0,05$) (12 lentelė).

12 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į klausimą „Kaip vertinate Jūsų įmonės darbuotojų požiūrį į neįgaliuosius?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip vertinate Jūsų įmonės darbuotojų požiūrį į neįgaliuosius?“				
	Teigiamai (atsakymai „teigiamai“; „labiau teigiamai, nei neigiamai“)		Neigiamai (atsakymai „neutraliai“; „labiau neigiamai, nei teigiamai“; „neigiamai“)		p reikšmė
	Absoliut.sk	Proc.	Absoliut.sk	Proc.	
Įmonės dydis					
Iki 12	82	64,1	46	35,9	0,963
13 ir daugiau	74	64,3	41	35,7	
Įdarbinta pastaraisiais metais					
Nuo 0-1	82	66,1	42	33,9	0,521
2 ir daugiau	74	62,2	45	37,8	
Atleista pastaraisiais metais					
Nuo 0-1	101	63,9	57	36,1	0,904
2 ir daugiau	55	64,7	30	35,3	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų					
Taip	53	77,9	15	22,1	0,005
Ne	103	58,9	72	41,1	
Negalia prieš įsidarbinimą					
Taip	49	83,1	10	16,9	<,001
Ne	107	58,2	77	41,8	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje					
0	100	58,1	72	41,9	0,002
1 ir daugiau	56	78,9	15	21,1	
Neįgaliųjų pareigos					
Pagalbinio darbuotojo	14	93,1	1	6,7	0,015
Gamybines	12	66,7	6	33,3	0,820
Klientų aptarnavimo	18	85,7	3	14,3	0,031
Vadovo, administracines	22	75,9	7	24,1	0,163

Kitokio pobūdžio	16	84,2	3	15,8	0,058
Nėra negalią turinčių darbuotojų	99	58,2	71	41,8	0,003
Negalios pobūdis					
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	35	71,4	14	28,6	0,237
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	15	83,3	3	16,7	0,078
Judėjimo negalia	22	95,7	1	4,3	<,001
Nėra negalią turinčių darbuotojų	97	57,7	71	42,3	0,002
Amžius					
18-49 metų	26	83,9	5	16,1	0,293
50 metų ir vyresnis	28	80	7	20	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	100	58,1	72	41,9	
Lytis					
Moteris	17	68	8	32	0,020
Vyras	28	82,4	6	17,6	
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	11	84,6	2	15,4	
Nėra negalią turinčių darbuotoju	100	58,8	71	41,5	

Atsakant į klausimą „Kaip dažnai Jūsų įmonė dalyvauja renginiuose ar seminaruose, skirtuose neįgaliųjų integracijai darbo rinkoje?“, dauguma respondentų (77,4 %) nurodė, kad niekada nedalyvauja. Mažesnę dalis nurodė, kad tokios veiklose dalyvauja retai (15,6 %). Tai rodo, kad įmonėse tokios iniciatyvos yra itin retos (9 pav.).

9 pav. Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip dažnai Jūsų įmonė dalyvauja renginiuose ar seminaruose, skirtuose neįgalųjų integracijai darbo rinkoje?“

Įvertinus respondentų atsakymus į klausimą, nustatyta, kad statistiškai reikšmingai daugiau respondentų, dirbančių klientų aptarnavimo pareigose ($p < 0,05$). Pagal negalios pobūdį, reikšmingą skirtumą nurodė, kur nėra negalios turinčių darbuotojų ($p < 0,05$). Pagal amžių nėra negalios turinčių darbuotojų ($p < 0,05$). Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą apie įmonių dalyvavimą renginiuose ar seminaruose, skirtuose neįgalųjų integracijai, pagal socialinius ir demografinius veiksnius, nustatyta, kad statistiškai reikšmingų skirtumų nebuvo tarp įmonės dydžio, tarp įdarbintų ir atleistų darbuotojų, lytį, ar įmonėje yra neįgalių asmenų, neįgalųjų skaičius, negalia prieš įsidarbinimą, tam tikros pareigos ar pobūdis (13 lentelė).

13 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius rodiklius atsakant į „Kaip dažnai Jūsų įmonė dalyvauja renginiuose ar seminaruose, skirtuose neįgalųjų integracijai darbo rinkoje?“

Kintamieji	Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Kaip dažnai Jūsų įmonė dalyvauja renginiuose ar seminaruose, skirtuose neįgalųjų integracijai darbo rinkoje?“				
	Dažnai (atsakymai „labai dažnai“; „kartais“)		Niekada (atsakymai „retai“; „niekada“)		p reikšmė
	Absoliut.sk	Proc.	Absoliut.sk	Proc.	
Įmonės dydis					
Iki 12	12	9,4	116	90,6	0,125
13 ir daugiau	5	4,3	110	95,7	
Įdarbinta pastaraisiais metais					
Nuo 0-1	7	5,6	117	94,4	0,399
2 ir daugiau	10	8,4	109	91,6	
Atleista pastaraisiais metais					

Nuo 0-1	10	6,3	148	93,7	0,579
2 ir daugiau	7	8,2	78	91,8	
Ar įmonėje yra neįgalių asmenų					
Taip	7	10,3	61	89,7	0,209
Ne	10	5,7	165	94,3	
Negalia prieš įsidarbinimą					
Taip	7	11,9	52	88,1	0,092
Ne	10	5,4	174	94,6	
Neįgaliųjų skaičius įmonėje					
0	10	5,8	162	94,2	0,261
1 ir daugiau	7	9,9	64	90,1	
Neįgaliųjų pareigos					
Pagalbinio darbuotojo	1	6,7	14	93,3	0,959
Gamybines	0	0	18	100	0,227
Klientų aptarnavimo	4	19	17	81	0,023
Vadovo, administracinės	2	6,9	27	93,1	0,982
Kitokio pobūdžio	2	10,5	17	89,5	0,530
Nėra negalią turinčių darbuotojų	10	5,9	160	94,1	0,299
Negalios pobūdis					
Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai	6	12,2	43	87,8	0,107
Kita (Klausos, regos negalia, intelekto, raidos sutrikimai, psichinės-socialinės negalės)	1	5,6	17	94,4	0,803
Judėjimo negalia	3	13	20	87	0,232
Nėra negalią turinčių darbuotojų	8	4,8	160	95,2	0,041
Amžius					
18-49 metų	2	6,5	29	93,5	<,001
50 metų ir vyresnis	0	0	35	100	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	10	5,8	162	94,2	
Lytis					
Moteris	3	12	22	88	0,324
Vyras	4	11,8	30	88,2	
Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų	0	0	13	100	
Nėra negalią turinčių darbuotojų	10	5,8	161	94,2	

5. REZULTATŲ APTARIMAS

Šiame tyrime apklausti 243 Lietuvos darbdaviai, turintys 7–30 darbuotojų, ir įvertintos darb-davių žinios bei požiūris į darbuotojus su negalia. Tyrimo metu nustatyta, kad tik 29,2 % įmonių turi bent vieną darbuotoją su negalia, o net 70,8 % – nė vieno. Dauguma respondentų (81 %) surinko 4 ar daugiau teisingų balų iš 7 apie asmenis su negalia, o tai rodo gerą žinių lygį. O likusi (19 %) surinko mažiau nei 4 teisingus balus, o tai rodo tam tikrą žinių stoką. Šie rezultatai rodo, kad dauguma darb-davių turi bent jau pagrindinį supratimą apie negalią. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose atliktas tyrimas parodė, kad net 45 % smulkaus verslo vadovų neturi pakankamai žinių apie įdarbinimo procesus, o tik 25 % žino, kaip tinkamai pritaikyti darbo vietą neįgaliesiems [19]. Respondentai ne-sutiko (95,1 %) su teiginiu, kad žmogaus negalia visada trukdo jam atlikti savo darbo funkcijas. Tai rodo, kad didžioji dauguma darbdavių supranta, jog negalia nebūtinai reiškia negalėjimą dirbti ir atlikti užduočių. Net 56 % respondentų žinojo, kad Lietuvoje įmonės gali gauti subsidijas už neįgaliųjų įdarbinimą, o 44 % atsakė neteisingai, o tai rodo didelį informacijos šioje srityje trūkumą. Literatūros analizėje, pažymima, kad viena iš kliūčių didesniai neįgaliųjų įdarbinimui yra informacijos apie subsidijas stoka [19]. Apie kokią pasaulio gyventojų dalį sudaro neįgalieji, pasirodė vienas sunkesnių klausimų, į jį teisingai atsakė tik 42 % respondentų. Tai rodo prastą žinojimą apie neįgaliųjų demog-rafinę padėtį pasauliniu mastu. Į klausimą ar darbdavys Lietuvoje privalo pritaikyti darbo vietą neį-galiam darbuotojui, teisingai atsakė 67,1 % respondentų, o JAV atliktame tyrime, pastebėta, kad tik 25 % darbdavių žinojo, kaip pritaikyti darbo vietą žmonėms su negalia, kad jie galėtų dirbti efektyviau [19]. 94,7 % respondentų atsakė teisingai, į klausimą apie valstybės skatinimą neįgaliųjų įsidarbini-mui. Teisinguose atsakymuose buvo nurodyta, kad valstybė skatina neįgaliųjų įdarbinimą siekdama užtikrinti lygiavertes galimybes darbo rinkoje, sumažinti diskriminaciją, taip pat padėti neįgaliesiems integruotis į visuomenę ir pagerinti jų gyvenimo kokybę. Tai rodo, kad dauguma darbdavių supranta, kodėl svarbu padėti neįgaliesiems įsidarbinti. Klausimas, susijęs su stereotipiniu požiūriu, kad visi asmenys, turintys tą pačią negalią, yra vienodai pajėgūs ar nepajėgūs atlikti pavestas užduotis, teisin-gai atsakė 90,9 % respondentų. Tai rodo, kad darbdaviai supranta, jog kiekvienas neįgalus žmogus yra skirtingas ir turi skirtingus gebėjimus. Jie nemano, kad visi su ta pačia negalia yra vienodi. Moks-liniai tyrimai pabrėžia, jog norint, kad neįgalieji sėkmingai įsidarbintų, svarbu atsisakyti išankstinių nuostatų ir stereotipų. [18]. Literatūros duomenimis, matyti, kad dauguma žmonių tampa neįgalūs dėl ligų ar traumų per savo gyvenimą [10]. Baigiamojo darbo tyrime, ar dauguma negaliųjų negalią turi nuo gimimo, net 94,7 % respondentų atsakė teisingai, parodydami gerą supratimą, jog negalia nebū-tinai, gali turėti nuo gimimo.

Tyrimo metu buvo įvertinta, ar socialiniai ir demografiniai rodikliai turėjo įtakos respondentų žinių apie neįgaliuosius lygiui. Statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas tik pagal vieną rodiklį, tai darbuotojų atleidimą per pastaruosius metus ($p < 0,05$). Tie darbdaviai, kurie buvo atleidę nuo 0

iki 1 darbuotojo, reikšmingai dažniau surinko 4 ir daugiau balų (86,1 %) nei tie, kurie atleido 2 ar daugiau darbuotojų (75,3 %).

Baigiamojo darbo tyrime, respondentų nurodė, kad pagrindinė kliūtis neįgaliesiems dirbti įmonėse yra fizinės darbo aplinkos nepritaikymas (66,3 %), sudėtingesnis saugių darbo sąlygų užtikrinimas (61,3 %) , finansinių išteklių trūkumas (52,3 %). O mažesnė respondentų dalis pasirinko mažesnius neįgaliųjų gebėjimus (42,8 %) ir neigiamą visuomenės nuomonę (28,3 %). Finansinius išteklius ir neigiamą visuomenės požiūrį kaip kliūtis dažniau rinkosi 13 ir daugiau darbuotojų įmonės ($p < 0,05$), o sudėtingesnes darbo sąlygas tie, kurių įmonės neįdarbino neįgaliųjų ($p < 0,05$). Gamybines pareigas ($p < 0,05$) dirbantys respondentai dažniau nurodė mažesnius neįgaliųjų gebėjimus ir sudėtingesnę bendravimą. Panašūs rezultatai gauti Kanadoje atliktame tyrime, kur pagrindine kliūtimi buvo įvardinta fizinės aplinkos nepritaikymas [17].

Baigiamojo darbo tyrime, dauguma (75,7 %) respondentų nurodė, kad norint padidinti neįgaliųjų įsidarbinimo galimybes, įmonėms reikalinga valstybės parama darbo vietoms ir aplinkai pritaikyti. 65 % pasisakė už didesnę finansinę paramą įmonėms, įdarbinančioms neįgaliuosius, o 50,6 % už geresnę informacijos prieinamumą darbdaviams. Šie rezultatai rodo, kad darbdaviai daugiausia dėmesio skiria praktinei ir finansinei paramai, o informacijos gerinimą laiko mažiau svarbiu. Tyrimo duomenimis, informacijos prieinamumo gerinimą dažniau rinkosi respondentai iš įmonių, kuriose dirba neįgalūs asmenys, neturėję negalios prieš įsidarbinimą, taip pat gamybinės pareigas einantys darbuotojai, moterys ir įmonės, kuriose nedirba neįgalieji. Panašios išvados pateikiamos ir literatūroje, kur tyrimai rodo, kad darbdaviai, turintys daugiau informacijos ir žino apie valstybės paramą, dažniau įdarbina neįgaliuosius [19].

71,2 % apklaustųjų baigiamojo darbo tyrime, mano, kad darbdavių švietimas yra svarbi ar itin svarbi priemonė, padedanti gerinti negalią turinčių asmenų integraciją į darbo rinką. Šie rezultatai rodo, kad dauguma darbdavių supranta švietimo reikšmę įdarbinimo skatinimui.

Baigiamojo darbo tyrime, dauguma (80,6 %) respondentų turi teigiamą požiūrį į neįgaliųjų įdarbinimą organizacijose. Tyrimo metu atskleista, kad šiuos atsakymus pagal socialinius ir demografinius veiksnus, statistiškai reikšmingai dažniau teigiamai atsakė respondentai iš įmonių, kuriose nedirba neįgalūs darbuotojai ($p < 0,05$). Tai reiškia, kad net jei ir įmonėje nedirba neįgalūs darbuotojai, darbdaviai vis tiek mano, jog jie gali prisidėti prie įmonės įvaizdžio. Panašūs rezultatai ir Maskvoje atliktame tyrime, kuriame 70 % darbdavių pripažino, kad neįgaliųjų įdarbinimas prisideda prie įmonės įvaizdžio gerinimo [23].

Dauguma (88,1 %) tyrime dalyvavusių respondentų nurodė, kad jų įmonėse nėra poreikio spręsti iššūkių, susijusių su neįgaliųjų įdarbinimu. Tai gali reikšti, jog šios įmonės nėra susidūrusios su neįgaliaisiais. Respondentai nurodė finansinę pagalbą darbo vietų pritaikymui tik (7,4 %), o dar mažiau (4,1%) vidinius mokymus darbuotojams ar bendradarbiavimą su ekspertinėmis

organizacijomis. Didelis procentas respondentų minėjo įmones, kuriose nebuvo įdarbinti darbuotojai su negalia ($p < 0,05$), iki įdarbinimo nebuvo negalios ($p < 0,05$), ir kurios atleido 0 ar 1 darbuotoją ($p < 0,05$). Šie rezultatai rodo, kad įmonės dažniausiai pradeda spręsti su neįgaliųjų įdarbinimu susijusius iššūkius tik tada, kai pačios turi tokių darbuotojų.

Baigiamoji darbo tyrimu, į klausimą, ar negalią turintys darbuotojai gali būti įtraukti į visas įmonės darbo sritis, dauguma (44,9 %) respondentų atsakė neigiamai, o dar 21,4 % pasirinko neutralų atsakymą. Tik 17,3 % pritarė šiam teiginiui. Tyrimo duomenimis nustatyta, kad statistiškai reikšmingai dažniau neigiamai į teiginį, atsakė respondentai iš įmonių, kuriose nedirba neįgalūs asmenys ($p < 0,05$). Pastebėta ir tarp respondentų, kurie neturėjo negalios prieš įsidarbinimą ($p < 0,05$), bei dirbančių įmonėse, kuriose nėra neįgaliųjų ($p < 0,05$). Tyrimai rodo, kad viena svarbiausių kliūčių neįgaliųjų įsidarbinimui yra darbdavių išankstiniai nusistatymai ir stereotipai, kurie pasireiškia dar ankstyvuosiuose atrankos etapuose. Ypač tai pastebima vyresnio amžiaus darbuotojų su negalia atžvilgiu, kurių galimybės įsidarbinti ribojamos dėl jų sveikatos, darbo našumo ar gebėjimo prisitaikyti prie darbo sąlygų. Tyrimai Jungtinėse Amerikos Valstijose parodė, kad tokie darbuotojai dažniau susiduria su diskriminacija, susijusia su atleidimu, darbo sąlygomis ar priverstiniu pasitraukimu iš darbo rinkos [28].

Tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma respondentų darbuotojų požiūrį į neįgaliuosius vertino kaip teigiamą (39,5 %) arba labiau teigiamą nei neigiamą (24,7 %). Neutraliai požiūrį įvertino 33,3 % respondentų. Tai rodo, kad įmonėse darbuotojai nėra nusiteikę priešišškai prieš negalią turinčių kolegų atžvilgiu, tačiau nėra ir ryškios pozityvios nuostatos taip pat dar nėra dominuojančios. Teigiamas darbuotojų požiūris buvo vertinamas tose įmonėse, kuriose dirba neįgalieji ($p < 0,05$), ypač jei jie turėjo negalią prieš įsidarbindami ($p < 0,05$), kai asmenys dirbo klientų aptarnavimo ($p < 0,05$) ar pagalbinio darbuotojo pareigas ($p < 0,05$). Panašiai pozityvų požiūrį dažniau nurodė respondentai, susiję su darbuotojais, turinčiais judėjimo negalią ($p < 0,05$). Literatūros analizėje, panašiai nurodoma, kad darbdavių ir darbuotojų požiūris į neįgaliuosius dažnai priklauso nuo tiesioginės patirties – jei jos nėra, dažniau pasitaiko neigiama ar neutrali nuomonė. Vienas iš esminių aspektų yra tai, kad žmonės be negalios dažnai nesupranta neįgaliųjų kasdienybės ir yra linkę nevertinti jų objektyviai, remdamiesi išankstinę nuomonę [2]. Tai patvirtina ir šio tyrimo rezultatai, įmonėse, kuriose nedirbo darbuotojai su negalia, dažniau buvo neigiamas arba abejingas požiūris. Tai rodo, kad teigiamas požiūris dažniausiai susiformuoja tada, kai žmonės turi tiesioginės patirties bendraujant ar dirbant su neįgaliaisiais.

Tyrimo duomenys rodo, kad dauguma respondentų (77,4 %) nurodė, jog jų įmonės niekada nedalyvauja renginiuose ar seminaruose, skirtuose neįgaliųjų integracijai į darbo rinką. Tai atskleidžia, jog tokios iniciatyvos Lietuvos įmonėse yra itin retos. Nors šiek tiek didesnis dalyvavimas buvo

tarp respondentų, dirbančių klientų aptarnavimo srityje ($p < 0,05$), vis tiek bendras aktyvumo lygis išlieka žemas.

Tyrimo ribotumai. Nors šiame tyrime dalyvauti buvo kviečiami visi Lietuvos darbdaviai, kurių įmonėse dirbo nuo 7 iki 30 darbuotojų, tačiau viešuose šaltiniuose buvo prieinama tik dalis jų elektroninio pašto adresų, todėl dalis darbdavių negavo pakvietimo dalyvauti tyrime. Gali būti, kad apklausus didesnę skaičių darbdavių šio tyrimo rezultatai būtų kitokie.

6. IŠVADOS

1. Daugiau žinių apie negalią turintys darbdaviai į neįgaliųjų galimybes dirbti vertina teigiamai, rečiau vadovaujasi stereotipais.

2. Nors daugelis darbdavių pripažįsta, kad negalia nebūtinai trukdo atlikti darbą, jų požiūris į neįgaliųjų gebėjimus tiesiogiai lemia nuomonę apie neįgaliųjų galimybes dirbti: teigiamas neįgaliųjų gebėjimų vertinimas susijęs su dažnesniu neįgaliųjų įdarbinimo galimybių vertinimu. Tokie darbdaviai dažniau nurodo, kad pagrindinės kliūtys slypi ne darbuotojų gebėjimuose, o išorinėse sąlygose – aplinkos nepritaikyme, finansinių resursų stokoje ar informacijos trūkume. Dažniau pozityvų požiūrį į neįgaliųjų gebėjimus turi tie darbdaviai, kurie yra turėję asmeninės patirties su neįgaliaisiais.

3. Įmonėse, kuriose dirba 1 ar daugiau darbuotojų su negalia, kurie dirba vadovo, administracinėse ir klientų aptarnavimo pareigose, dažniau neįgaliųjų įdarbinimo galimybes vertina teigiamai.

7. REKOMENDACIJOS

1. Savivaldybių visuomenės sveikatos biurams bei su neįgaliųjų organizacijoms rekomenduotina didinti darbdavių informuotumą apie negalios rūšis ir darbo vietų pritaikymą, akcentuojant skirtingas negalios formas ir darbo aplinkos pritaikymo galimybes, ypač kalbant apie psichikos ir intelekto sutrikimų turinčių neįgaliųjų įdarbinimo atvejus.

2. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai rekomenduotina didinti darbdavių informuotumą, apie finansinę paramą ir teisinius įsipareigojimus, susijusius su neįgaliųjų įdarbinimu.

8. LITERATŪROS SĄRAŠAS

- [1] Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Negalios turinčių asmenų padėtis darbo rinkoje. Vilnius: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba; 2020. Prieiga per internetą: <https://lygybe.lt> [žiūrėta 2025-03-20].
- [2] Giedraitytė V. Darbdavių požiūris į neįgaliųjų įdarbinimą: motyvacijos ir kliūčių analizė. Socialiniai mokslai. 2019;32(3):45–59.
- [3] Lengnick-Hall ML, Kulkarni M, Martinez PG. Disability and entrepreneurship: A review and research agenda. J Manag. 2021;47(4):1006–1030. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/0149206319892757> [žiūrėta 2025-03-20].
- [4] Faizal R, Kusnandar HF, Sulaeman M. Empowerment of people with disabilities through the establishment of joint ventures and entrepreneurship training in Banjar City. Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal): Humanities and Social Sciences. 2020;3(4):3806–3812. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.33258/birci.v3i4.1445> [žiūrėta 2025-03-20].
- [5] Kaye HS, Jans LH, Jones EC. Why don't employers hire and retain workers with disabilities? Journal of Occupational Rehabilitation. 2011;21(4):526–536. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s10926-011-9302-8> [žiūrėta 2025-03-20].
- [6] Pagán R. Job satisfaction and persons with disabilities: Evidence from Europe. Social Indicators Research. 2019;145(2):591–612.
- [7] Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisijos stebėsenos ataskaita 2023 m. Vilnius: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba; 2023. Prieiga per internetą: <https://lygybe.lt/wp-content/uploads/2023/08/Zmoniu-su-negalia-teisiu-stebesenos-komisijos-stebesenos-ataskaita-2023-m.pdf> [žiūrėta 2025-03-20].
- [8] Bonaccio S, Connelly CE, Gellatly IR, Jetha A, Martin Ginis KA. The participation of people with disabilities in the workplace across the employment cycle: Employer concerns and research evidence. Journal of Business and Psychology. 2020;35(2):135–158. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s10869-018-9602-5> [žiūrėta 2025-03-20].
- [9] Barbra M, Mutswanga P. The attitudes of employers and co-workers towards the employment of persons with disabilities in Zimbabwe [internet]. Int J Manag Stud Res. 2014;2(3):7–19. Prieiga per internetą: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=877b53bfb0fb8e59b196bba499d534ba2be50e44> [žiūrėta 2025-03-20].

- [10] Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Statistika apie asmenis su negalia 2024 m. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/negalios-reforma-ir-asmenu-su-negalia-itrauktis/statistika-2/> [žiūrėta 2025-03-20]
- [11] Morris S, Fawcett G, Brisebois L, Hughes J. A demographic, employment and income profile of Canadians with disabilities aged 15 years and over. Ottawa: Statistics Canada; 2018. Prieiga per internetą: https://epe.bac-lac.gc.ca/100/201/301/weekly_acquisitions_list-ef/2018/18-48/publications.gc.ca/collections/collection_2018/statcan/89-654-x/89-654-x2018002-eng.pdf [žiūrėta 2025-03-20].
- [12] Jones M. Disability and labor market outcomes. IZA World of Labor; 2016. Prieiga per internetą: <https://wol.iza.org/uploads/articles/253/pdfs/disability-and-labor-market-outcomes.pdf> [žiūrėta 2025-03-20].
- [13] Schur LA, Kruse D, Blanck P. Disability at work: a look back and forward. J Occup Rehabil. 2017;27:482–97.
- [14] Reims N, Rauch A, Thomsen U. Preventing a Scarring Start into the Labor Market: Integration Strategies for Young Persons with Disabilities. Journal of Occupational Rehabilitation. 2023 Mar 20;33(4):723–38. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10926-023-10111-9.pdf> [žiūrėta 2025-03-20].
- [15] Boman T, Kjellberg A, Danermark B, Boman E. Employment opportunities for persons with different types of disability. Alter. 2015;9(2):116–29. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1875067214000923> [žiūrėta 2025-03-20].
- [16] Hill MJ, Maestas N, Mullen KJ. Employer accommodation and labor supply of disabled workers. Labour Econ. 2016;41:291–303. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0927537116300276> [žiūrėta 2025-03-20].
- [17] Shahidi FV, Jetha A, Kristman V, Smith PM, Gignac MAM. The Employment Quality of Persons with Disabilities: Findings from a National Survey. Journal of Occupational Rehabilitation. 2023;33(4):785–795. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10926-023-10113-7.pdf> [žiūrėta 2025-03-20].
- [18] Bonaccio S, Connelly CE, Gellatly IR, Jetha A, Martin Ginis KA. The participation of people with disabilities in the workplace across the employment cycle: Employer concerns and research evidence. Journal of Business and Psychology. 2020;35(2):135–158. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s10869-018-9602-5> [žiūrėta 2025-03-20].
- [19] Goodman N, Deane S, Hyseni F, Soffer M, Shaheen G, Blanck P. Perceptions and bias of small business leaders in employing people with different types of disabilities. Journal of Occupational Rehabilitation. 2024;34(2):359–372. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10926-024-10201-2> [žiūrėta 2025-03-20].

- [20] Egard H, Hansson K, Wästerfors D. Accessibility Denied: Understanding Inaccessibility and Everyday Resistance to Inclusion for Persons with Disabilities. London: Routledge; 2022. Prieiga per internetą: doi: 10.4324/9781003120452-1 [žiūrėta 2025-03-20].
- [21] Vornholt K, Villotti P, Muschalla B, Bauer J, Colella A, Zijlstra F, Corbière M. Disability and employment – overview and highlights. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 2018;27(1):40–55. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1359432X.2017.1387536> [žiūrėta 2025-03-20].
- [22] Viluckienė J. Socialinės sąveikos tarp judėjimo negalia turinčių ir neturinčių visuomenės narių ypatumai. *Social Work: Experience and Methods*. 2014;13.1(13.1):33–53. Prieiga per internetą: doi: 10.7220/2029-5820.13.1.2 [žiūrėta 2025-03-20].
- [23] Kamalovna EN, Sergeevich RD, Vladimirovna EV, Evgenievna IV. Employment problems of disabled persons: stereotypes and employer missing. *SHS Web of Conferences*. 2021;125:03003. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202112503003> [žiūrėta 2025-03-20].
- [24] Houtenville A, Kalargyrou V. Employers' Perspectives about Employing People with Disabilities. *Cornell Hospitality Quarterly*. 2014 Oct 9;56(2):168–79. Prieiga per internetą <https://doi.org/10.1177/1938965514551633> [žiūrėta 2025-04-08].
- [25] Berre S. Industry differences in employers' hiring attitudes towards disabled job seekers. *Scand J Disabil Res*. 2025;27(1):89–105. Prieiga per internetą: doi:10.16993/sjdr.1150 [žiūrėta 2025-04-08].
- [26] Kocman A, Fischer L, Weber G. The employers' perspective on barriers and facilitators to employment of people with intellectual disability: a differential mixed-method approach. *J Appl Res Intellect Disabil*. 2018;31(1):120–131. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1111/jar.12375> [žiūrėta 2025-03-20].
- [27] Castro Núñez RB, Martín Barroso V, Santero Sánchez R. Wage cost-reducing policies and employment stability for people with disabilities in the Spanish labor market. *Journal of Disability Policy Studies*. 2019;1–11. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/1044207319848070> [žiūrėta 2025-04-07].
- [28] Cichy KE, Li J, McMahon BT, Rumrill PD. The workplace discrimination experiences of older workers with disabilities: results from the national EEOC ADA research project. *J Vocat Rehabil*. 2015;43(2):137–48. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3233/JVR-150763> [žiūrėta 2025-04-07].
- [29] Moodley J, Graham L. The importance of intersectionality in disability and gender studies. *Agenda*. 2015;29(2):24–33. Prieiga per internetą: doi:10.1080/10130950.2015.1041802 [žiūrėta 2025-04-07].

- [30] Narahariseti R, Castro MC. Factors associated with persons with disability employment in India: a cross-sectional study. BMC Public Health. 2016;16:1063. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1186/s12889-016-3713-6> [žiūrėta 2025-04-07].
- [31] Dominguez Vila T, Alén González E. Disability and the labour market: conditioning factors for the inactive population with intellectual disabilities. Int J Dev Disabil. 2023;70(8):1524–31. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/20473869.2023.2183306> [žiūrėta 2025-04-07].

9. PRIEDAS

Sveiki,

Esu Vakarė Radomskytė – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto visuomenės sveikatos studijų programos magistrantė. Kviečiu Jūsų įmonę dalyvauti mano atliekamame tyrime, kurio tikslas – įvertinti Lietuvos darbdavių nuomonę apie negalią turinčių žmonių galimybes ir kliūtis dirbti Lietuvos įmonėse.

Šio tyrimo metu surinkti duomenys bus naudojami tik šio tyrimo tikslu, rezultatai bus pateikiami apibendrintai – taip, kad tyrime dalyvavusių įmonių nebūtų galima identifikuoti. Dalyvavimas tyrime yra savanoriškas. Prašau Jūsų atsakyti atvirai atsakyti į anketoje pateiktus klausimus, nes Jūsų dalyvavimas padėtų geriau suprasti, kokie veiksniai skatina arba trukdo neįgaliųjų įdarbinimą ir kokias priemones būtų galima taikyti siekiant sumažinti kliūtis neįgaliųjų įdarbinimui.

Dėkoju už Jūsų laiką ir dalyvavimą šiame tyrime!

1 dalis: Klausimai apie įmonę ir joje dirbančius asmenis

1. Kiek Jūsų įmonėje iš viso dirba darbuotojų?

.....

2. Kiek įdarbinote naujų darbuotojų į savo įmonę per pastaruosius metus?

.....

3. Kiek darbuotojų atleidote iš savo įmonės per pastaruosius metus?

.....

4. Ar Jūsų įmonėje yra dirbančių asmenų su negalia?

☐ Taip

☐ Ne

5. Ar Jūsų įmonėje yra darbuotojų, kurie jau turėjo negalia prieš įsidarbinant?

☐ Taip

☐ Ne

6. Koks Jūsų įmonėje įdarbintų neįgaliųjų skaičius?

.....

7. Jeigu Jūsų įmonėje dirba negalią turinčių asmenų, kokias pareigas jis/jie užima?

Pažymėkite visus tinkamus atsakymo variantus.

- ☐ Pagalbinio darbuotojo
- ☐ Gamybines
- ☐ Klientų aptarnavimo
- ☐ Vadovo, Administracines
- ☐ Kitokio pobūdžio
- ☐ Nėra negalią turinčių darbuotojų

8. Jeigu Jūsų įmonėje dirba negalią turinčių asmenų, kokio pobūdžio negalią jis/jie turi? Pažymėkite visus tinkamus atsakymo variantus.

- ☐ Klausos negalia
- ☐ Regos negalia
- ☐ Motorinių funkcijų sutrikimas
- ☐ Intelektu ramos sutrikimai
- ☐ Psichinės-socialinės ligos
- ☐ Nematomos negalios – tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių

ligos bei kiti vidaus organų pažeidimai

- ☐ Nėra negalią turinčių darbuotojų
- ☐ Kita

9. Jeigu Jūsų įmonėje dirba negalią turinčių asmenų, koks jo/jų amžius?

Pažymėkite visus tinkamus atsakymo variantus.

- ☐ 18-29 metų
- ☐ 30-39 metų
- ☐ 40-49 metų
- ☐ 50-59 metų
- ☐ 60 metų ir vyresnis

- ☐ Nėra negalią turinčių darbuotojų

10. Jeigu Jūsų įmonėje dirba negalią turinčių asmenų, kokia jo/jų lytis?

Pažymėkite visus tinkamus atsakymo variantus.

- ☐ Moteris
- ☐ Vyras
- ☐ Yra abiejų lyčių neįgaliųjų darbuotojų.
- ☐ Nėra negalią turinčių darbuotojų

2 dalis. Klausimai apie faktus, susijusius su neįgaliaisiais.

11. Ar sutinkate su teiginiu, kad žmogaus negalia visada jam trukdo atlikti darbo funkcijas?

- ☐ Visiškai sutinku
- ☐ Sutinku
- ☐ Nei sutinku, nei nesutinku
- ☐ Nesutinku
- ☐ Visiškai nesutinku

12. Kaip manote, ar Lietuvoje įdarbinus neįgalųjį asmenį įmonėms galima gauti lengvatų ir (ar) subsidijų?

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Nežinau

13. Kokią dalį žmonių sudaro neįgalieji pasaulyje?

- ☐ Apie 56%
- ☐ Apie 36%
- ☐ Apie 16%

14. Ar sutinkate su teiginiu, kad Lietuvoje darbdavys privalo pritaikyti darbo vietą neįgaliajam darbuotojui?

- ☐ Taip

- ☐ Ne
- ☐ Nežinau

15. Kaip manote, kodėl valstybės skatina neįgaliųjų įdarbinimą?

Pažymėkite visus tinkamus atsakymo variantus.

- ☐ Kad sumažintų darbo vietų skaičių ir didintų konkurenciją dėl darbo vietų
- ☐ Kad užtikrintų lygiavertes galimybes darbo rinkoje ir sumažintų diskriminaciją
- ☐ Kad padėtų neįgaliesiems integruotis į visuomenę ir pagerintų jų gyvenimo kokybę

16. Ar sutinkate su teiginiu, kad visi neįgalieji, turintys tokio pat pobūdžio negalią (pvz., intelekto sutrikimus), yra vienodai pajėgūs (arba nepajėgūs) atlikti pavestas užduotis?

- ☐ Visiškai sutinku
- ☐ Sutinku
- ☐ Nei sutinku, nei nesutinku
- ☐ Nesutinku
- ☐ Visiškai nesutinku

17. Ar sutinkate su teiginiu, kad dauguma negalią turinčių asmenų negalią turi nuo gimimo?

- ☐ Visiškai sutinku
- ☐ Sutinku
- ☐ Nei sutinku, nei nesutinku
- ☐ Nesutinku
- ☐ Visiškai nesutinku

3 dalis. Klausimai apie kliūtis ir galimybes.

18. Kokios kliūtys, Jūsų nuomone, yra pagrindinės, trukdančios negalią turintiems žmonėms dirbti Lietuvos įmonėse?

- ☐ Fizinės darbo aplinkos nepritaikymas
- ☐ Darbuotojų ir vadovų žinių trūkumas apie negalią

- ☐ Neigiama visuomenės nuomonė apie neįgaliuosius
- ☐ Finansiniai ištekliai (pvz., išlaidos darbo vietų pritaikymui)
- ☐ Mažesni negalią turinčių asmenų gebėjimai atlikti jiems pavestas užduotis lyginant su negalios neturinčiais žmonėmis
- ☐ Sudėtingesnis bendravimas su negalią turinčiais darbuotojais
- ☐ Neigiamas kitų įmonės darbuotojų požiūris į neįgaliuosius
- ☐ Sudėtingesnis saugių darbo sąlygų užtikrinimas neįgaliesiems
- ☐ Kita (prašome nurodyti): _____

19. Kaip, Jūsų manymu, galima būtų didinti negalią turinčių žmonių galimybes įsidarbinti?

- ☐ Gerinti informacijos prieinamumą darbdaviams
- ☐ Didinti valstybės finansinę paramą įmonėms, kurios įdarbina neįgaliuosius
- ☐ Valstybės pagalba įmonėms pritaikyti darbo vietas ir aplinką
- ☐ Kita (įrašykite): _____

20. Kokią, Jūsų nuomone, reikšmę turi darbdavių švietimas apie negalią, siekiant pagerinti negalią turinčių asmenų integraciją?

- ☐ Labai svarbi
- ☐ Svarbi
- ☐ Vidutinė
- ☐ Mažai svarbi
- ☐ Nesvarbi

21. Ar sutinkate su teiginiu, kad negalią turintys darbuotojai gali prisidėti prie organizacinės kultūros gerinimo?

- ☐ Visiškai sutinku
- ☐ Sutinku
- ☐ Nei sutinku, nei nesutinku
- ☐ Nesutinku

- ☐ Visiškai nesutinku

4 dalis. Klausimai apie negalią turinčių asmenų galimybes dirbti Jūsų įmonėje.

22. Kaip Jūsų įmonėje yra sprendžiami iššūkiai, susiję su negalią turinčių darbuotojų įdarbinimu?

- ☐ Vidiniai mokymai darbuotojams
- ☐ Finansinė pagalba darbo vietų pritaikymui
- ☐ Bendradarbiavimas su ekspertinėmis organizacijomis
- ☐ Neturime poreikio spręsti tokių iššūkių
- ☐ Kita (įrašykite): _____

23. Ar sutinkate su teiginiu, kad negalią turintys darbuotojai gali būti įtraukti į visas Jūsų įmonės darbo sritis?

- ☐ Visiškai sutinku
- ☐ Sutinku
- ☐ Nei sutinku, nei nesutinku
- ☐ Nesutinku
- ☐ Visiškai nesutinku

24. Kaip vertinate Jūsų įmonės darbuotojų požiūrį į neįgaliuosius?

- ☐ Teigiamai
- ☐ Labiau teigiamai, nei neigiamai
- ☐ Neutraliai
- ☐ Labiau neigiamai, nei teigiamai
- ☐ Neigiamai

25. Kaip dažnai Jūsų įmonė dalyvauja renginiuose ar seminaruose, skirtuose neįgaliųjų integracijai darbo rinkoje?

- ☐ Labai dažnai
- ☐ Kartais
- ☐ Retai

☐ Niekada

26. Kadangi nesame tikri dėl kitų įmonių sutikimo dalyvauti šiame tyrime ir nenorime pakartotinai Jus trukdyti ragindami užpildyti šią anketą, prašytume įrašyti Jūsų įmonės pavadinimą: (jeigu nesusitinkate nurodyti, galite palikti šį laukelį tuščią)